

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM
SPECIJALNE ŠKOLE**

CENTAR ZA SLUŠNU I GOVORNU REHABILITACIJU

Predmet: Muzičko - ritmičke stimulacije

CENTAR ZA SLIJEPU I SLABOVIDNU DJECU I OMLADINU

***Predmet: Muzička/Glazbena kultura
i
Skupno muziciranje (hor i orkestar)***

**ZAVOD ZA SPECIJALNO OBRAZOVANJE I ODGOJ DJECE
MJEDENICA I**

**CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU
VLADIMIR NAZOR**

Predmet: Muzički odgoj

***Predmet: Muzičko izražavanje - I, II, III nivo
i
Skupno muziciranje (hor i orkestar)***

ŠKOLA U BOLNICI

Predmet: Muzička/Glazbena kultura

Sarajevo, avgust 2016. Godine.

Na osnovu člana 70. Zakona o organizaciji uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj.35/5), u skladu sa čl. 25 i 26. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04, 21/06, 26/08, 31/11, 15/13 i 1/16) i čl. 35. i 36. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/10 i 1/16), ministar za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo je imenovao Komisiju za izmjenu nastavnih programa za osnovnu i srednju školu iz predmeta MUZIČKA KULTURA.

Radna grupa za Specijalne škole u sastavu:

prof. Amela Valjevčić –Zavod za specijalno obrazovanje i odgoj djece,„Mjedenica,,
mr. Alma Tuzi Lepir –Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju
prof.Majda Idrizović – Centar za odgoj,obrazovanje i rehabilitaciju „Vladimir Nazor,,

Uža radna grupa:

1.prof.Amela Valjevčić

**2.doc.dr.Valida Tvrtković Akšamija-Muzička akademija Sarajevo
šef Odsjeka za muzičku teoriju i pedagogiju i Centra za muzičku edukaciju**

**3.dr.Refik Hodžić-Muzička akademija Sarajevo,
Pedagoška akademija Bihać**

4.prof. Dijana Rogić JU,,Druga osnovna škola,,Ilidža-koordinator

5.prof.Nada Pejak OŠ „, Kovačići,, Novo Sarajevo

6.prof.Aida Kamenica –II-III gimnazija

UVOD

Muzička/Glazbena kultura

ULOGA I ZNAČAJ

Muzika/glazba je značajan dio ljudske kulture, te kao takva mora imati svoje mjesto u općem odgoju i obrazovanju učenika. Duševni život učenika, kao i izravno životno iskustvo potvrđuju da učenici načelno vole muziku/glazbu i žele se njome baviti. Zato nastava muzičke/glazbene kulture treba učenika za vrijeme osnovnoga odgoja i obrazovanja upoznati s ljepotom muzičkog/glazbenoga izraza i bogatstvom muzičke/glazbene baštine da bi, i nakon škole, bio aktivan korisnik muzičke/glazbene kulture.

Program nastave muzičke/glazbene kulture je vrlo otvoren i prilagodljiv učeničkim mogućnostima i potrebama. To ujedno znači da daje slobodu učitelju, prof. da, uz obvezne sadržaje, sam organizira dobar dio nastave, uzimajući u obzir mogućnosti i želje učenika. Glavni naglasak stavlja se na kulturološki aspekt muzike/glazbe.

Nastava muzičke/glazbene kulture, jednako tako, u središte pozornosti stavlja učenikovu muzičku/glazbenu aktivnost. U činu pjevanja, sviranja i slušanja (bilo koje primjerene i kvalitetne kompozicije) učenik doživljava i uči muziku/glazbu, obogaćuje svoj emocionalni svijet i izoštrava svoj umjetnički senzibilitet. Rezultat tog procesa nije moguće izravno kvantificirati, pa nastavnik mora voditi računa o individualnim muzičkim/glazbenim sposobnostima učenika. Stoga je predloženi broj kompozicija u našem programu više metodička preporuka.

Sa stanovišta razvojne psihologije i potreba djeteta ovog uzrasta, značaj sadržaja predmeta Muzička/Glazbena kultura sastoji se u sljedećem: Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvoju govora i verbalne komunikacije i eventualnom blagovremenom otklanjanju teškoća u ovom području. Istovremeno, ona je jedan od najznačajnijih elemenata razvoja motorike, skladnih pokreta i korekcija eventualnih poteškoća u ovom domenu. Muzika je značajan faktor u funkciji podsticanja pažnje, pamćenja i mišljenja, a aktivno muziciranje (pjevanje, sviranje i improvizacija na Orfovim instrumentima) snažno podstiče dječiju kreativnost i stvaralaštvo uopće.

Muzika je ključni faktor u emocionalnom razvoju djeteta jer omogućava izražavanje i doživljavanje emocija i snažno doprinosi razvoju estetske kulture ličnosti. Pored individualnog izražavanja, ona najprirodnije uspostavlja odnose i relacije u grupi i društvu, a takvu snagu nema ni jedno područje u nauci i umjetnosti. Kroz muziku dijete iskazuje i jača svoje samopouzdanje, osjećaj kompetentnosti i vlastite vrijednosti. Zbog toga muzika kao verbalna, neverbalna i univerzalna komunikacija među ljudima cijelog svijeta u čovjekovom životu ima dominantno mjesto i kao potreba.

CILJ I ZADACI

Cilj nastave predmeta Muzička/glazbena kultura uopće je buđenje interesa, ljubavi i razvoj pozitivnog odnosa prema muzici, otkrivanje i razvoj senzibiliteta i muzikalnosti, te dječijih kreativnih i estetskih sposobnosti, da bi muzika vremenom postala ne samo znanje nego i potreba svake ličnosti.

Zadaci nastave Muzičke/Glazbene kulture su:

- da se njeguje i kultivira dječiji glas (pravilno disanje, jasan izgovor riječi, intonativno tačno pjevanje);
- da se otkriva i razvija dječija muzikalnost sa specifičnim sposobnostima, muzičko/glazbeno pamćenje, osjećaj za ritam, za visinu, trajanje i kvalitet zvuka);
- da se kroz individualno, grupno i kolektivno muziciranje djeca osamostaljuju i socijaliziraju;
- da se podstiče, razvija i njeguje dječija kreativnost u muzici (kao i ostalim oblicima stvaralaštva: pokret, likovno i literarno uz muziku/glazbu);
- da se razvija emocionalna i estetska osjetljivost djeteta za kvalitet muzike;
- upoznavanjem karakterističnih narodnih pjesama razvijati ljubav prema muzičkoj/glazbenoj i kulturnoj baštini BiH i domovini;
- da se kod djece podstiče razvoj trajnih interesa i ljubav prema muzici/glazbi kako bi ona postala njihova trajna potreba.

CENTAR ZA SLUŠNU I GOVORNU REHABILITACIJU

PLAN I PROGRAM ODGOJNO OBRAZOVNOG RADA U REHABILITACIJI DJECE

SA SLUŠNIM OŠTEĆENJIMA I GOVORNIM POTEŠKOĆAMA

PREDMET:

MUZIČKO - RITMIČKE STIMULACIJE

ULOGA I ZNAČAJ MUZIČKO - RITMIČKIH STIMULACIJA

Vrijednosti govornog jezika: intonacija, ritam, intenzitet, napetost, pauza, tempo, gesta i oralni kontekst su osobine govornog jezika. Svi ovi faktori su povezani s ljudskim tijelom, koje je bilo sposobno stvoriti govorne glasove kao rezultat pokreta.

Ljudsko tijelo je vrlo osjetljivo na niske frekvencije. One služe kao temelj za ritam i melodiju govora, one prenose ritam. Da bi olakšao produkciju govornih glasova, verbotonalni sistem koristi govorne strukture koje se temelje na brojalicama i na tjelesnom ritmu. Ritam brojalica nazivamo i muzičke stimulacije, jer se u nastavi služimo različitim muzičkim vrijednostima.

Muzičko - Ritmičke stimulacije pomažu slušno oštećenom djetetu i omogućavaju mu govornu percepciju.

Ritam i pjevajući glas vrlo su bliski i potrebni za dobar i pravilan razvoj govora djeteta, oni su njegov prvi zvučni doživljaj. (Majka uspavljuje svoje dijete pjevajući mu uspavanku.)

Od samog rođenja djeca doživljavaju i upijaju ritam na različite načine:

1. slušajući uspavanke
2. igrajući se prstima
3. prvim koracima
4. prvim riječima
5. uključivanjem u ritam života
6. stvaranjem svoje lične ritmičke izražajnosti
  - igrama ritmova (pokretne igre)
  - brojalicama (vezane uz pokret)

Kako u osnovi govora leži ritam, sasvim je opravdano da u procesu razvoja govora djece sa oštećenjem sluha i govora primjenjujemo Muzičko - Ritmičke stimulacije. Pošto je prirodni ritam djeteta s oštećenjem sluha narušen, zbog nemogućnosti slušanja ne samo govora već i svih ostalih ritmova života, dijete ćemo postepeno uvoditi u te ritmova koristeći se njegovom spremnošću oponašanja. Savremena shvatanja rehabilitaciono pedagoškog procesa u razvoju govora polaze od toga da je artikulacija struktura pokreta koje proizvodi čitavo tijelo.

CILJ Muzičko - Ritmičkih stimulacija je razviti intelektualne i druge sposobnosti; pripremiti djecu za dalji odgoj i obrazovanje; probuditi njihovu stvaralačku maštu. Bitno je napomenuti da ćemo kroz Muzičko - Ritmičke stimulacije kod djece razvijati pažnju, koncentraciju, sluh i govor; raditi na razvijanju kognitivnih i latentnih sposobnosti za uočavanje i učenje putem ritma i muzike. Kroz muzičke igre, brojalice, skrivalice, pitalice razviti sposobnost govora u prostoru. Uticati na pravilnu koordinaciju makro i mikropokreta, te razvoj grube i fine motorike.

Važno je postići što veću razumljivost govora djece, te ličnog razumijevanja onoga što im se govori. Potrebno je u program ugraditi estetske i kreativne elemente da bi se kod djece razvio osjećaj za kulturu i ljepotu govora i da bi se istovremeno potaknula kreativnost.

U nastavnom procesu za djecu sa slušnim i govornim oštećenjima Muzičko – Ritmičke stimulacije primjenjuju se kao obavezan nastavno - rehabilitacijski predmet od I do IV razeda Osnovne Škole. Učenička postignuća u nastavi Muzičko – Ritmičkih stimulacija iskazuju se opisnom Skalom procjene u svim razredima.

ZADACI:

- uvođenje učenika u razumijevanje muzičke umjetnosti i uočavanje njene ljepote i vrijednosti;
- razvijanje izviđačkih sposobnosti učenika u pjevanju i sviranju pojedinih instrumenata, te sposobnosti za primanje i doživljavanje muzičkog djela;
- osposobljavanje učenika za pravilno disanje i artikulaciju glasa, kao i za preciznu i izražajnu interpretaciju poetskog teksta;
- upoznavanje učenika sa elementarnim zakonitostima u razvoju muzike, muzičkim oblicima, vrstama i izražajnim sredstvima;
- razvijanje osjećaja kod učenika za ritam, tempo, dinamiku;
- upoznavanje učenika sa muzičkim stvaralaštvom domaćih i stranih autora kao i sa tradicionalnim narodnim stvaralaštvom u Bosni i Hercegovini;
- njegovanje skupnog muziciranja (vokalni i instrumentalni sastavi i orkestar), pripremanje programa i učešće u javnoj kulturnoj djelatnosti škole;
- unošenje vedrine i radosti u život učenika, te podsticanje i razvijanje motivacije za njihovo aktivno angažovanje u raznim oblicima društveno korisnog rada;
- podsticanje dječije kreativnosti riječju, pokretom, crtežom, uz slušanje muzike;

OPERATIVNI ZADACI ZA I, II, III i IV RAZRED

- vježbe disanja, govornih organa i artikulacije;
- pjevanje po sluhu jednoglasnih dječijih pjesama (zavisno od individualnih sposobnosti učenika), sviranje na instrumentima dječijeg muzičkog instrumentarija;
- slušanje kratkih vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih djela;
- razvijanje osjećaja za ritmičko i melodijsko kretanje, te za pravilno obikovanje muzičkih misli;
- podsticanje muzičkog stvaralaštva učenika igrom, pokretom, pjevanjem i sviranjem.

MUZIČKO - RITMIČKE STIMULACIJE

I razred

(4 časa sedmično – 136 časova godišnje)

CILJ:

Cilj Muzičko - Ritmičkih stimulacija jeste da dobrim osjećajem za ritam djeluje na razvoj ličnosti i psihomotoriku, smanjuje govorne smetnje psihofizičkog porijekla, ubrzava percepciju tjelesne sheme, smanjuje strahove, socijalizuje dijete i ublažava prejake emocionalne reakcije.

ZADACI:

- raditi na početnom razvoju osjećaja za ritam
- razvijati slušno prepoznavanje (ima – nema)
- stvarati kod djece osjećaj sigurnosti u prostoru
- razvijati svijest o korektnom zvuku
- raditi na spontanom ritmičkom izrazu djeteta
- postepeno uvoditi sviranje uz pjevanje
- stvarati dobar emotivni odnos prema zvuku
- uspostavljanje slušne kontrole prilikom ritmičkog izgovora vokala
- slijediti fiziološku i biološku produkciju govora
- raditi na razvoju ritmiziranih pokreta
- opuštanje tijela, otklanjanje tjelesne napetosti
- razvijati slušnu precepciju, identifikacija i diferencijacija zvukova
- primjenjivati kreativno izražavanje u svim oblicima rada
- primjenjivati Brain Gym
- primjenjivati igru

NASTAVNE TEME:

Program Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba biti povezan sa ostalim postupcima rehabilitacije, s ukupnim timskim radom kako bi se zajednički dostigao cilj rehabilitacije, dobro slušanje i govor, te potpuna društvena uključenost.

Program treba da obuhvata:

OSNOVNE RITMOVE	POKRET
RITMOVI I UDARALJKE	GIMNASTIKA I PLES
RITMOVI I PROSTOR	MUZIČKA PUTOVANJA
RITAM I INTONACIJA	MUZIČKI INSTRUMENTI
FONETSKE BROJALICE	KREATIVNO IZRAŽAVANJE
SVIRANJE I PJEVANJE	BRAIN GYM
PJEVANJE	IGRA
RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA	

PROGRAMSKI SADRŽAJ:

OSNOVNI RITMOVI – služe kao priprema za fonetske brojalice i kratke govorne strukture. Koračanje po taktu i tapšanje dlanovima. Koristiti kratke, sadržajne i zanimljive dječije pjesmice. Raditi na početnom razvoju osjećaja za ritam.

RITMOVI I UDARALJKE – pomažu da se razvija slušno prepoznavanje. Raditi na identifikaciji zvuka (ima – nema) uz udaraljke Orffovog instrumentarija, te diferencijaciju 2 različita zvuka udaraljki (bubanj i činele). Razvijati spoznaju da i naše tijelo može biti instrument.

RITMOVI I PROSTOR – stvaraju kod djece osjećaj sigurnosti u prostoru. Razvijati svijest o njihovim mogućnostima te skladu kretanja tijela.

RITAM I INTONACIJA – Ritmičko-vokalne igre primarne su stimulacije za glas i slušanje. Iracionalne brojalice izvoditi skandiranjem. Ispuštanje neutralnih slogova u ritmu postepeno zamijeniti izgradnjom traženih vokala. U izgradnji glasova obratiti pažnju na intonaciju i razvijati svijest o korektnom zvuku.

FONETSKE BROJALICE – slušanje je zakon i osnovni uslov za uvođenje djeteta u svijet čujućih. Raditi na spontanom ritmičkom izrazu djeteta. Koristiti iracionalne i jednostavne racionalne brojalice sa osnovnim ritmovima. Brojalice izvoditi neutralnim slogovima sa malim izmjenama u ritmu, te tako uvoditi dijete u svijet ritma.

SVIRANJE I PJEVANJE – postepeno uvoditisviranje uz pjevanje. Ono razvija bolju slušnu pozornost. Upotrebljavati različite udaraljke koje pomažu finijem razvoju mikromotorike. Improvizacija ima veliki značaj na samom početku jer opušta dijete i razvija istraživačke sklonosti, te ga upoznaje sa samim predmetom.

PJEVANJE – djeca u svojim prvim zvučnim stimulacijama nisu sposobna prihvatiti muzičke intervale, pa će naš pjevani oblik osnovne brojalice u prvim melodijskim stimulacijama biti ograničen na pentatonsku ljestvicu. Aktivnim slušanjem pjevanog glasa kod djeteta stvoriti dobar emotivni odnos prema zvuku.

RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA – u početnim fazama iracionalne brojalice će nam najbolje poslužiti za uspostavljanje slušne kontrole prilikom ritmičkog izgovora vokala. Postepeno razvijati svijest o metrici. Najprije obratiti pažnju na korektnu imitaciju nastavnika. Promjenom ritma određene muzičke strukture otkloniti greške s obzirom na napetost.

POKRET – Nema ritma bez pokreta ni pokreta bez ritma. Razvijati koordinaciju između suprotnih mišića koji igraju osnovnu ulogu u normalnoj napetosti pri glasanju. Za realizaciju ritma potreban je zvuk, a za realizaciju zvuka potrebno je kretanje. Pokret ovom stimulacijom ima zadatak da slijedi fiziološku i biološku produkciju govora.

GIMNASTIKA I PLES – Ova metoda se izvršava u korelaciji sa tjelesnim odgojem. Realiziranje sistema informiranja o tjelesnom razvoju i spremnosti svih učenika omogućava da se na dijagnostičiranom stanju i objektivno utvrđenim sposobnostima i mogućnostima svakog učenika konkretiziraju zadaci i prema njihovim sposobnostima (primjerenim kriterijima) vrjednuje napredak. Raditi na razvoju ritmiziranih pokreta skandiranjem, pjevanjem, pljeskanjem, loptom. Izražavanje tempa, dinamike i visine tona kretanjem (mekano, odsječno, naglašeno, lagano, brzo). Oblikovanje kretanja u prostoru ritmičkim hodanjem i trčanjem.

MUZIČKO PUTOVANJE – veoma važan dio muzičkog putovanja jeste opuštanje tijela, smirivanje emocija. Vježbe disanja su neizostavne. Uz vježbe disanja lakše postićemo oblikovanje vokala i artikulaciju. Otkloniti tjelesnu napetost kombinacijom pokreta i pravilnog disanja.

MUZIČKI INSTRUMENTI – u početnoj fazi učenike upoznati sa dječijim Orffovim instrumentarijem. Spontano primjenjivati instrumente u svim oblicima rada u muzičko ritmičkim stimulacijama. Nastojati da učenici usvoje instrumente i njihove boje. Ova metoda ima zadatak razvoj slušne precepcije, identifikacija i diferencijacija zvukova.

KREATIVNO IZRAŽAVANJE – je veoma važna metoda u muzičko ritmičkim stimulacijama. Potrebno je primjenjivati u svim oblicima rada (ritam, pjevanje, sviranje, ples, pokret), bez ograničenja na uzrasnu dob. Učenicima treba dati šansu da se slobodno izraze svojom kreativnošću. Improvizacija će djelovati opuštajuće na dijete, pomoći će mu da se uklopiti u sredinu, ostvari bolju grupnu povezanost, istraži i upozna svoje mogućnosti, otkloni strah od isticanja, razvijati će maštu, vježbati koncentraciju. Zavisno od cilja, koji želimo da postignemo improvizacijom, odabrat ćemo odgovarajuću metodu.

BRAIN GYM - Brain Gym temeljni je senzomotorički program edukacijske kineziologije koji uključuje 26 pokretnih aktivnosti kojima potičemo senzomotorički razvoj, senzoričku i senzomotoričku integraciju, što rezultira djelotvornim učenjem. Vježbama se

podstiče integracija sistema uma i tijela, odnosno integrirano djelovanje cijeloga mozga i tijela u okvirima triju dimenzija (lateralnost, centriranja i fokusiranja).

Usklađeno funkcioniranje svih područja mozga i općenito sistema tijela i uma vodi poboljšanjima:

- opće motoričke koordinacije;
- koncentracije i pamćenja;
- čitanja, pisanja, jezičkih i matematičkih vještina;
- organizacijskih vještina
- logičkog mišljenja i razumijevanja;
- emocionalne ravnoteže;
- i smanjenju hiperaktivnosti i napetosti.

Brain Gym se može primjenjivati u svim uzrasnim skupinama, bez obzira na vrijeme i mjesto. U zavisnosti od željenog cilja primijenit ćemo odgovarajuću pokretnu aktivnost.

IGRA – Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje svakome, i djetetu i odraslome, da znanja koja mu mogu pomoći u racionalnoj, djelotvornoj i organizacijskoj akciji, nađe upravo u sebi i kroz vlastito iskustvo. Ono što je naučeno kroz igru, pamti se zauvijek, a neke rane spoznaje introjekcijom su ugrađene u sistem ponašanja i, iako ih se ne sjećamo, one i dalje utiču na naš život.

U nastavi primijeniti igre za upoznavanje, igre za bolju grupnu povezanost, igre za poticanje aktivnosti, igre kretanja i opuštanja, projektivne igre, igre za vježbanje koncentracije, igre za poticanje mašte, kreativnosti i stvaralačko rješavanje problema, igre za upoznavanje svijeta čula, te igre za rastanak. Trajanje svake igre zavisi o uzrastu sudionika, ličnom stilu rada nastavnika i trenutnom raspoloženju grupe. Preporučuje se svakom nastavniku da sam odredi vrijeme trajanja igre vodeći računa o svakoj pojedinoj grupi.

Iz navedenog slijedi da program rada treba da obuhvati sve faze rada, od osnovnog ritma do igre, kako bi postigli krajnji cilj.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Pod Muzičko - Ritmičkim stimulacijama podrazumijevaju se sve muzičke i ritmičke aktivnosti u osnovnoj specijanoj školi, koje se organiziraju i izvode pod stručnim rukovodstvom nastavnika. Svi oblici muzičkih i ritmičkih aktivnosti podjednako su značajni za realizaciju cilja i zadataka Muzičko - Ritmičkih stimulacija.

Temelj povezanosti govora i muzike zasniva se na akustičkim vrijednostima - intonaciji, ritmu, intenzitetu, napetosti, pauzi, tempu, ali i neakustičkim - mimikom, gestom, pokretom tijela, što se znanjem i iskustvom u radu povezuje u razvojnu cjelinu.

Muzičke i ritmičke vrijednosti - ritam, melodija, dinamika, tempo i napetost, služe za korekciju glasova i skupina glasova uvodeći riječi i rečenice u ritmičke strukture. Riječi daju brojalicama čar muzike, a zvuk riječi nadomještava njihov smisao. Ritam brojalice, ako je dobro odabran, nosi glavna svojstva glasova, tako i sigurnije razlikovanje jednih glasova od drugih. Upotreba jezika ističe i razvija bitno potrebno razlikovanje glasova, slogova i riječi. Tim se putem postiže lakše prepoznavanje akustičkih oblika.

Muzičko - Ritmički postupci nisu samo u službi rehabilitacije, nego i dijagnostike. Otkrivaju funkcionalne uzroke pogrešaka, pa rehabilitatora vode njihovom otklanjanju.

Muzičke i ritmičke mogućnosti djece u rehabilitaciji odgovaraju pojedinoj životnoj dobi i utvrđuju se za svako dijete posebno. Prema dobi i stvarnom stanju pojedinog djeteta treba upotrijebiti tačno određene i odgovarajuće postupke, jer bi u protivnom moglo doći do teško popravljive rehabilitacijske štete.

Sviranje na dječijem instrumentariju u funkciji pratnje, ritmičkom kanonu ili ritmičkoj i melodijskoj improvizaciji, treba posvetiti veliku pažnju na što većem broju časova, jer će se pored razvoja interesa i potreba za kolektivnim muziciranjem, doprinijeti razvoju muzičkih sposobnosti.

Stimulacije pokretom služe, ne samo kao sredstvo motoričke korekcije već i pri korekciji artikulacije. Pokret će uvijek biti najbolja stimulacija kad ga učenik sam izvodi. Imajući to na umu pokret mora biti primjeren dobi učenika kako bi ga on mogao lako i pravilno izvesti, jer u suprotnom slučaju, on je više štetan nego koristan.

Korekcija pjevanim glasom naglašava kako postići užitak u govoru, koji je osnovni razlog u težnji da se govori. Baš se pjevanim glasom najbolje potiče i razvija užitak koji stvara govor.

Muzičko ritmičke strukture za vokale su primarne stimulacije za glas i glasanje i tako stvaraju prvi spontani dijalog između djeteta i nastavnika. Vokali su najbolje sredstvo da djeca kroz igru stvaraju i izražavaju afektivna stanja.

Muzika, ritam i muzičko ritmički elementi, male muzičko ritmičke strukture i igre uveli su red u motorički, muzički, ritmički i govorni izraz kod djece sa oštećenjem sluha i govora. Crteži i crtanje brojalica, kao i ostali sastavni dijelovi muzičkog odgoja, poboljšali su njihovo pamćenje.

U realiziranju postavljenog cilja kao nastavni sadržaj koriste se muzička djela iz programa muzičke kulture za redovnu školu, prema izboru nastavnika, a savladavaju se putem raznovrsnih muzičko ritmičkih aktivnosti.

U nastavnom radu učenike treba podsticati pitanjima i zadacima koji odgovaraju njihovim mogućnostima i interesovanjima. Pri tome je potrebno obezbijediti punu slobodu ispoljavanja, zapažanja, mišljenja i stavova učenika u stvaralačkom rješavanju postavljenih problema u nastavi.

U procesu razvijanja ljubavi prema domovini, značajno je da se učenicima predstavlja tradicionalna narodna muzika iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine, kao i muzika koja je nastala u toku rata.

U razredima treba naizmjenično realizirati igru i obučavanje. Izbor sadržaja i dinamika usvajanja su otvoreni ovisno od mogućnosti svakog učenika, datih uvijeta i sposobnosti nastavnika. Nastavnik će kroz godišnji, mjesečni i sedmični program detaljno obraditi svaku navedenu metodu i prilagoditi je uzrastu djece.

Da bi se nastava Muzičko - Ritmičkih stimulacija mogla uspješno izvoditi, odnosno da postigne ciljeve i ostvari zadatke, škola treba da bude opremljena potrebnim auditivnim sredstvima za rad i neophodnim muzičkim instrumentima.

U realiziranju sadržaja Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba obezbijediti povezanost sa svim ostalim nastavnim predmetima, a posebno sa nastavom Bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika, te Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

MUZIČKO - RITMIČKE STIMULACIJE

II razred

(4 časa sedmično – 140 časova godišnje)

CILJ:

Cilj Muzičko - Ritmičkih stimulacija jeste da dobrim osjećajem za ritam djeluje na razvoj ličnosti i psihomotoriku, smanjuje govorne smetnje psihofizičkog porijekla, ubrzava percepciju tjelesne sheme, smanjuje strahove, socijalizuje dijete i ublažava prejake emocionalne reakcije.

ZADACI:

- postepeno razvijati memoriju primjenjujući imitaciju zadanog ritma
- razvoj slušanja i mikromotorike
- raditi na skladu kretanja tijela u prostoru
- razvijati bolju svijest o korektnom zvuku
- postizati spontanost ritmičkog izraza
- otklanjati strah od isticanja
- usvajati pjesmice jednostavnijeg sadržaja i ritma
- razvijati osjećaj za promjenu visine glasa, tj. intonacije u govoru
- primjenjivati makro pokrete u spontanoj igri
- stvarati prirodne oblike kretanja
- raditi na smirivanju emocija, smanjenju napetosti
- upoznati učenike sa gitarom, violinom i trubom
- primjenjivati kreativno izražavanje u svim oblicima rada
- primjenjivati Brain Gym
- primjenjivati igru

NASTAVNE TEME:

Program Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba biti povezan sa ostalim postupcima rehabilitacije, s ukupnim timskim radom kako bi se zajednički dostigao cilj rehabilitacije, dobro slušanje i govor, te potpuna društvena uključenost.

Program treba da obuhvata:

OSNOVNE RITMOVE**RITMOVI I UDARALJKE****RITMOVI I PROSTOR****RITAM I INTONACIJA****FONETSKE BROJALICE****SVIRANJE I PJEVANJE****PJEVANJE****RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA****POKRET****GIMNASTIKA I PLES****MUZIČKA PUTOVANJA****MUZIČKI INSTRUMENTI****KREATIVNO IZRAŽAVANJE****BRAIN GYM****IGRA****PROGRAMSKI SADRŽAJ:**

OSNOVNI RITMOVI – služe kao priprema za fonetske brojalice i kratke govorne strukture. Kod učenika postepeno razvijati osjećaj za ritam. I dalje koristiti koračanje po taktu i tapšanje. Obratiti pažnju na tačnost izvođenja ritma (dvočetvrtinski takt). Postepeno razvijati memoriju primjenjujući imitaciju zadanog ritma (kombinacije jednostavnijih ritmova). Razvijati sposobnost učenika za uočavanje promjena u ritmu (dugo – kratko).

RITMOVI I UDARALJKE – raditi na razvoju slušnog prepoznavanja vrste udaraljke, te ritma i udaraljke. Pri tome obratiti pažnju da se učenici oslanjaju isključivo na sluh, a ne na vid. Detaljnije upoznati učenike sa Orffovim instrumentarijem. Ove vježbe potiču razvoj slušanja i mikromotorike.

RITMOVI I PROSTOR – i dalje raditi na skladu kretanja tijela u prostoru. Osvrnuti se na prostor i zvukove u prostu (učionica, park, prevozna sredstva).

RITAM I INTONACIJA – brojalice, kratke dječije pjesmice, te dječije igre čine ritmičko-vokalne stimulacije za glas i slušanje. Koristiti Muzičko - Ritmičke stimulacije kroz igre glasanja na zahtjev. Pažljivo korigovati intonaciju prilikom glasanja kako bi razvili što bolju svijest o korektnom zvuku.

FONETSKE BROJALICE – osvježiti stalno prisustvo brojalica stvarajući dramsku radnju u prostoru, čime postizemo spontanost ritmičkog izraza. Brojalice pratiti ritmiziranim pokretima (pljeskanje, stapanje, skakanje...), instrumentima i našim tijelom koje je u ulozi instrumenta. Nastojati da tekst brojalice bude korektno izveden.

SVIRANJE I PJEVANJE – sviranje uz pjevanje ne samo da razvija bolju slušnu pozornost, nego pomaže i finom razvoju mikromotorike, koordinaciji ruke, podlaktice, šake i prstiju. Koristiti improvizaciju kao sredstvo izražavanja kojom otklanjamo strah od isticanja, razvijamo bolju grupnu povezanost. Kroz improvizaciju učenici se bolje upoznaju sa instrumentima, tjelesnim i glasovnim mogućnostima.

PJEVANJE – je zvučna pojava koju svako slušno oštećeno dijete rado prihvata i u kojoj uživa bez obzira na to koliko ga može u početku slušanjem razlikovati. U aktivnom slušanju pjevanog glasa dijete će stvoriti vrlo dobar emotivni odnos prema zvuku. Za lakše

reproduciranje koristiti silazne melodijske linije koje smiruju. Usvajati pjesmice jednostavnijeg sadržaja i ritma. Na korektivnom tretmanu raditi grupno i individualno. Jedna od važnih metoda prilikom izgradnje glasova je slobodna improvizacija glasom.

RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA – Promjenom ritma i intonacije otkloniti greške s obzirom na napetost. Osnovna muzička struktura će biti idealno sredsvo za stimulisanje i produkciju govornog izraza djeteta. Ritam brojalice treba da nosi glavne karakteristike zadanog glasa, u procesu percepcije naznačiti razliku jednog glasa od drugog. Melodija brojalice treba biti kao i ritam, podređena osnovnim obilježjima glasa, a ujedno će razvijati osjećaj za promjenu visine glasa, tj. intonaciji u govoru, što je jednako važno kao i razvoj osjećaja za ritam. Ritam i intonacija ovdje su povezani kao i u govoru – nema govora bez ritma i intonacije.

POKRET – Makromotorički pokreti tijela, iako predstavljaju u pojedinom momentu dominantne, napete ili relaksirane forme, treba da u svakoj seriji pokreta uključuju i napetost i relaksiranost. Primjenjivati makro pokrete u spontanoj igri. Ritmičku pratnju uz pomoć dječijeg instrumentarija postepeno zamjenjivati govornom ritmičkom pratnjom. Djeca će u želji da što potpunije oponašaju nastavnika, početi spontano se glasati.

GIMNASTIKA I PLES – primjenjivati osnovne pokrete ruku, nogu i trupa, u glavnim pravcima. Ritmičko hodanje i trčanje s obilaženjem predmeta. Povezivanje kretnji naprijed, nazad, u stranu. Obraditi i neku narodnu igru po izboru nastavnika. Trčanje i poskoci u tempu pjesme i muzičke pratnje. Pristupnim i prirodnim vježbama i igrama stvarati prirodne oblike kretanja.

MUZIČKO PUTOVANJE – Obzirom da se radi o učenicima nižih uzrasta, veoma važan dio muzičkog putovanja jeste i samo opuštanje tijela, smirivanje emocija, smanjenje napetosti. Vježbe disanja konstantno provoditi u radu sa djecom oštećenog sluha i govora radi oblikovanja vokala i pravilnog izgovaranja glasova.

MUZIČKI INSTRUMENTI – detaljno obratiti pažnju na Orffov instrumentarij, usvojiti i slušno prepoznati instrumente. Postepeno učenicima približiti i druge muzičke instrumente. Upoznati ih sa gitarom, violinom i trubom. Ova metoda ima zadatak razvoj slušne percepcije, istančavanje čula dodira (putem vibracija), identifikacija i diferencijacija zvukova.

KREATIVNO IZRAŽAVANJE – je veoma važna metoda u muzičko ritmičkim stimulacijama. Potrebno je primjenjivati u svim oblicima rada (ritam, pjevanje, sviranje, ples, pokret), bez ograničenja na uzrasnu dob. Učenicima treba dati šansu da se slobodno izraze svojom kreativnošću. Improvizacija će djelovati opuštajuće na dijete, pomoći će mu da se uklopiti u sredinu, ostvari bolju grupnu povezanost, istraži i upozna svoje mogućnosti, otkloni strah od isticanja, razvijati će maštu, vježbati koncentraciju. Zavisno od cilja, koji želimo da postignemo improvizacijom, odabrat ćemo odgovarajuću metodu.

BRAIN GYM – Brain Gym temeljni je senzomotorički program edukacijske kineziologije koji uključuje 26 pokretnih aktivnosti kojima potičemo senzomotorički razvoj, senzoričku i senzomotoričku integraciju, što rezultira djelotvornim učenjem. Vježbama se podstiče integracija sistema uma i tijela, odnosno integrirano djelovanje cijeloga mozga i tijela u okvirima triju dimenzija (lateralnost, centriranja i fokusiranja).

Usklađeno funkcioniranje svih područja mozga i općenito sistema tijela i uma vodi poboljšanjima:

- opće motoričke koordinacije;
- koncentracije i pamćenja;
- čitanja, pisanja, jezičkih i matematičkih vještina;
- organizacijskih vještina
- logičkog mišljenja i razumijevanja;
- emocionalne ravnoteže;
- i smanjenju hiperaktivnosti i napetosti.

Brain Gym se može primjenjivati u svim uzrasnim skupinama, bez obzira na vrijeme i mjesto. U zavisnosti od željenog cilja primijenit ćemo odgovarajuću pokretnu aktivnost.

IGRA – Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje svakome, i djetetu i odraslome, da znanja koja mu mogu pomoći u racionalnoj, djelotvornoj i organizacijskoj akciji, nađe upravo u sebi i kroz vlastito iskustvo. Ono što je naučeno kroz igru, pamti se zauvijek, a neke rane spoznaje introjektivno su ugrađene u sistem ponašanja i, iako ih se ne sjećamo, one i dalje utiču na naš život.

U nastavi primijeniti igre za upoznavanje, igre za bolju grupnu povezanost, igre za poticanje aktivnosti, igre kretanja i opuštanja, projektivne igre, igre za vježbanje koncentracije, igre za poticanje mašte, kreativnosti i stvaralačko rješavanje problema, igre za upoznavanje svijeta čula, te igre za rastanak. Trajanje svake igre zavisi o uzrastu sudionika, ličnom stilu rada nastavnika i trenutnom raspoloženju grupe. Preporučuje se svakom nastavniku da sam odredi vrijeme trajanja igre vodeći računa o svakoj pojedinoj grupi.

Iz navedenog slijedi da program rada treba da obuhvati sve faze rada, od osnovnog ritma do igre, kako bi postigli krajnji cilj.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Pod Muzičko - Ritmičkim stimulacijama podrazumijevaju se sve muzičke i ritmičke aktivnosti u osnovnoj specijanoj školi, koje se organiziraju i izvode pod stručnim rukovodstvom nastavnika. Svi oblici muzičkih i ritmičkih aktivnosti podjednako su značajni za realizaciju cilja i zadataka Muzičko - Ritmičkih stimulacija.

Temelj povezanosti govora i muzike zasniva se na akustičkim vrijednostima - intonaciji, ritmu, intenzitetu, napetosti, pauzi, tempu, ali i neakustičkim - mimikom, gestom, pokretom tijela, što se znanjem i iskustvom u radu povezuje u razvojnu cjelinu.

Muzičke i ritmičke vrijednosti - ritam, melodija, dinamika, tempo i napetost, služe za korekciju glasova i skupina glasova uvodeći riječi i rečenice u ritmičke strukture. Riječi daju brojalicama čar muzike, a zvuk riječi nadomještava njihov smisao. Ritam brojalice, ako je dobro odabran, nosi glavna svojstva glasova, tako i sigurnije razlikovanje jednih glasova od drugih. Upotreba jezika ističe i razvija bitno potrebno razlikovanje glasova, slogova i riječi. Tim se putem postiže lakše prepoznavanje akustičkih oblika.

Muzičko - Ritmički postupci nisu samo u službi rehabilitacije, nego i dijagnostike. Otkrivaju funkcionalne uzroke pogrešaka, pa rehabilitatora vode njihovom otklanjanju.

Muzičke i ritmičke mogućnosti djece u rehabilitaciji odgovaraju pojedinoj životnoj dobi i utvrđuju se za svako dijete posebno. Prema dobi i stvarnom stanju pojedinog djeteta

treba upotrijebiti tačno određene i odgovarajuće postupke, jer bi u protivnom moglo doći do teško popravljive rehabilitacijske štete.

Sviranje na dječijem instrumentariju u funkciji pratnje, ritmičkom kanonu ili ritmičkoj i melodijskoj improvizaciji, treba posvetiti veliku pažnju na što većem broju časova, jer će se pored razvoja interesa i potreba za kolektivnim muziciranjem, doprinijeti razvoju muzičkih sposobnosti.

Stimulacije pokretom služe, ne samo kao sredstvo motoričke korekcije već i pri korekciji artikulacije. Pokret će uvijek biti najbolja stimulacija kad ga učenik sam izvodi. Imajući to na umu pokret mora biti primjeren dobi učenika kako bi ga on mogao lahko i pravilno izvesti, jer u suprotnom slučaju, on je više štetan nego koristan.

Korekcija pjevanim glasom naglašava kako postići užitak u govoru, koji je osnovni razlog u težnji da se govori. Baš se pjevanim glasom najbolje potiče i razvija užitak koji stvara govor.

Muzičko ritmičke strukture za vokale su primarne stimulacije za glas i glasanje i tako stvaraju prvi spontani dijalog između djeteta i nastavnika. Vokali su najbolje sredstvo da djeca kroz igru stvaraju i izražavaju afektivna stanja.

Muzika, ritam i muzičko ritmički elementi, male muzičko ritmičke strukture i igre uveli su red u motorički, muzički, ritmički i govorni izraz kod djece sa oštećenjem sluha i govora. Crteži i crtanje brojalica, kao i ostali sastavni dijelovi muzičkog odgoja, poboljšali su njihovo pamćenje.

U realiziranju postavljenog cilja kao nastavni sadržaj koriste se muzička djela iz programa muzičke kulture za redovnu školu, prema izboru nastavnika, a savladavaju se putem raznovrsnih muzičko ritmičkih aktivnosti.

U nastavnom radu učenike treba podsticati pitanjima i zadacima koji odgovaraju njihovim mogućnostima i interesovanjima. Pri tome je potrebno obezbijediti punu slobodu ispoljavanja, zapažanja, mišljenja i stavova učenika u stvaralačkom rješavanju postavljenih problema u nastavi.

U procesu razvijanja ljubavi prema domovini, značajno je da se učenicima predstavlja tradicionalna narodna muzika iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine, kao i muzika koja je nastala u toku rata.

U razredima treba naizmjenično realizirati igru i obučavanje. Izbor sadržaja i dinamika usvajanja su otvoreni ovisno od mogućnosti svakog učenika, datih uvijeta i sposobnosti nastavnika. Nastavnik će kroz godišnji, mjesečni i sedmični program detaljno obraditi svaku navedenu metodu i prilagoditi je uzrastu djece.

Da bi se nastava Muzičko - Ritmičkih stimulacija mogla uspješno izvoditi, odnosno da postigne ciljeve i ostvari zadatke, škola treba da bude opremljena potrebnim auditivnim sredstvima za rad i neophodnim muzičkim instrumentima.

U realiziranju sadržaja Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba obezbijediti povezanost sa svim ostalim nastavnim predmetima, a posebno sa nastavom Bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika, te Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

MUZIČKO - RITMIČKE STIMULACIJE

III razred

(3 časa sedmično – 105 časova godišnje)

CILJ:

Cilj Muzičko - Ritmičkih stimulacija jeste da dobrim osjećajem za ritam djeluje na razvoj ličnosti i psihomotoriku, smanjuje govorne smetnje psihofizičkog porijekla, ubrzava percepciju tjelesne sheme, smanjuje strahove, socijalizuje dijete i ublažava prejake emocionalne reakcije.

ZADACI:

- razvijati sposobnost učenika za uočavanje promjena u ritmu (dugo – kratko) i tempu (brzo, sporo i umjereno)
- slušno prepoznavati vrstu udaraljke, ritam i udaraljku, trajanje zvuka i jačinu zvuka
- raditi na spoznaji o zvukovima u prostoru
- detaljno se osvrnuti na tačan izgovor, intonaciju i ritam govora
- raditi na razumijevanju sadržaja brojalice
- razvijati svijest o spoznaji grupe i grupnoj povezanosti
- pjevanjem djetetu ublažiti i otkloniti loše glasove
- raditi na prelazu iz muzičkog ritma prema govornom ritmu
- ispoljavati emocije putem pokreta
- primjeniti aerobno vježbanje uz modernu muzičku pratnju
- poticati na razmišljanje, postizati unutarnji mir
- upoznati učenike sa violončelom, flautom, kontrabasom, harmonikom
- primjenjivati kreativno izražavanje u svim oblicima rada
- primjenjivati Brain Gym
- primjenjivati igru

NASTAVNE TEME:

Program Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba biti povezan sa ostalim postupcima rehabilitacije, s ukupnim timskim radom kako bi se zajednički dostigao cilj rehabilitacije, dobro slušanje i govor, te potpuna društvena uključenost.

Program treba da obuhvata:

OSNOVNE RITMOVE	POKRET
RITMOVI I UDARALJKE	GIMNASTIKA I PLES
RITMOVI I PROSTOR	MUZIČKA PUTOVANJA
RITAM I INTONACIJA	MUZIČKI INSTRUMENTI
FONETSKE BROJALICE	KREATIVNO IZRAŽAVANJE
SVIRANJE I PJEVANJE	BRAIN GYM
PJEVANJE	IGRA
RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA	

PROGRAMSKI SADRŽAJ:

OSNOVNI RITMOVI –poslužiti će kao priprema za fonetske brojalice i kratke govorne strukture. Razvijati osjećaj za ritam. Ritmičke brojalice i dječije igre izvoditi uz pljeskanje rukama, udaranjem ili topotom. Obratiti pažnju na tačnost izvođenja ritma (tročetvrtinski takt). Primjenom imitacije zadanog ritma raditi na razvoju memorijskih mogućnosti (koristiti se kombinacijom jednostavnog i složenog ritma). Razvijati sposobnost učenika za uočavanje promjena u ritmu (dugo – kratko) i tempu (brzo, sporo i umjereno).

RITMOVI I UDARALJKE – slušno prepoznavati vrstu udaraljke, ritam i udaraljku, trajanje zvuka i jačinu zvuka. Koristiti se instrumentima Orffovog instrumentarija i imenovati ih. I dalje raditi na razvoju slušanja i mikromotorike. Na instrumentima izražavati razne ritmove, zvukove i šumove iz prirode i života ili slobodno improvizirati ritmičku pratnju uz naučenu brojalicu ili pjesmicu.

RITMOVI I PROSTOR – dati detaljan osvrt na prostor i zvukove u prostoru (učionica, park, prevozna sredstva). Nastojati prepoznati i menovati zvukove iz naše okoline. Skladom kretnji tijela oponašati ove zvukove.

RITAM I INTONACIJA – korektivnim tretmanom raditi na diferenciranju svih glasova. Detaljno se osvrnuti na tačan izgovor, intonaciju i ritam prilikom izvođenja brojalice, kratkih pjesmica i dječijih igara.

FONETSKE BROJALICE – djeca trebaju razumijeti sadržaj brojalice i proživjeti je u ličnom muzičko-govornom izražaju. Razvijati njihovu kreativnost tako što će sami stvarati

nova pravila igre. Prilikom učenja pjesmica i brojalice koje odgovaraju interesovanjima, sklonostima i izvođačkim mogućnostima učenika, potrebno je posebnu pažnju posvetiti dahu, dikciji, artikulaciji i izražajnosti prema karakteru pjesmice (brojalice, dječije igre).

SVIRANJE I PJEVANJE – improvizacija u grupi može puno pomoći o spoznaji grupe i grupnoj povezanosti. Svaka improvizacija treba da ima svoj cilj, da koristi dječiju maštu, razvija koncentraciju, otklanja predrasude o sebi i drugima, da ima dinamiku, formu i temacku cjelinu. Raznolikost udaraljki i njihova primjena olakšat će usvajanje instrumenata s klavijaturom, čije sviranje zahtijeva najveću motoričku pripremljenost. Odabranim primjerima nastojati kod učenika razvijati memorisanje ritmičkih, melodijskih i meloritmičkih fraza, kao pripremu za memorisanje većih muzičkih cjelina.

PJEVANJE – Pjevanje je djetetu lijek za ublažavanje i nestanak svih loših glasova. Pjesmice trebaju biti sadržajne ali sa jednostavnom melodijskom linijom. Obraditi pjesmice različitog karaktera. Pjevanjem u grupi, a poslije i pri samostalnom izvođenju melodije ili pjesme, smanjuju se i potpuno nestaju različiti poremećaji u ritmu govora. Stvara se dobar odnos i spoznaja o zvuku. I dalje koristiti slobodnu improvizaciju koju treba upotpuniti sa temackim cjelinama.

RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA – pjevanim glasom otkloniti poteškoće s obzirom na vrijeme percepcije, na intenzitet i boju glasa. Raditi na prelazu iz muzičkog ritma prema govornom ritmu. Brojalicama čar daje muzika riječi, a zvuk riječi nadomješta njihov smisao. Ritam mora nositi osnovne kvalitete glasa da bi mogao pružiti razliku jenog glasa od drugog. Tempo, dinamika i pauza obogatit će brojalicu, a promjena bilo kakvog elementa poslužiti će za korekciju određene greške djeteta. Promjenom ritma strukture, ili jednog njenog dijela, mijenjamo i napetost, a često i vrijeme. Promjenom intonacije mijenjamo i napetost.

POKRET – Ispoljavajući emocije putem pokreta vokale ćemo obogatiti informativnošću već u samom početku i dati im značaj cjelovite akustičke strukture. Vokale ćemo i dalje uvrštavati u sve aktivnosti koje djeca izvode, nenametljivo određujući putem njih ritam igre. Djeca će pljeskati, stupati, skakati, nostiti, vući, bacati, uz izgovor vokala.

GIMNASTIKA I PLES – Važna pretpostavka za provođenje procesa gimnastike i plesa je i u obimu stečenih saznanja o potrebi kretne djelatnosti kao sastavnog dijela kulture života i rada. Povezivanje kretnji naprijed, nazad, u stranu, pojedinačni i u parovima. Inerpetiranje ritma udaranjem lopte u tlo. Razvoj psihomotornih osobina planira se i provodi u skladu sa usvajanjem i usavršavanjem konkretnih navika, što omogućava kvalitetnije usvajanje ritmičke i dinamičke strukture kretnih aktivnosti. Obratiti pažnju na pravilno držanje tijela. Primjenjivati vježbe sa loptom. Vježbe izvoditi u 2/4 i 3/4 taktu. Primjeniti aerobno vježbanje uz modernu muzičku pratnju. Neizostavna je i jedna narodna igra po izboru nastavnika.

MUZIČKO PUTOVANJE – nastaviti primjenjivati muzičko putovanje radi opuštanja tijela, smirivanja emocija, poticanja na razmišljanje, postizanja unutarnjeg mira, stvaranja ugodne atmosfere i otklanjanja svega što naše tijelo čini napetim. U svrhu toga potrebno je sprovesti i tjelesne vježbe za poticanje istog. Vježbe disanja i dalje sprovoditi u radu (uzdah, izdah, pravilno disanje). Postupno unositi i analitičko slušanje muzike – metod vođenih fantazija, gdje se koriste posebno testirani muzički izvodi prilagođeni pojedincu i terapijskom cilju.

MUZIČKI INSTRUMENTI – nakon identifikacije i diferencijacije Orffovog instrumentarija detaljno obratiti pažnju na imenovanje svakog instrumenta. Ponoviti predhodno usvojene instrumente (gitara, violina, truba), te učenicima približite i druge muzičke instrumente: violončelo, flauta, kontrabas, harmonika. Ova metoda ima zadatak razvoj slušne precepcije, istančavanje čula dodira (putem vibracija), prepoznavanje tempa i dinamike.

KREATIVNO IZRAŽAVANJE – je veoma važna metoda u muzičko ritmičkim stimulacijama. Potrebno je primjenjivati u svim oblicima rada (ritam, pjevanje, sviranje, ples, pokret), bez ograničenja na uzrasnu dob. Učenicima treba dati šansu da se slobodno izraze svojom kreativnošću. Improvizacija će djelovati opuštajuće na dijete, pomoći će mu da se uklopiti u sredinu, ostvari bolju grupnu povezanost, istraži i upozna svoje mogućnosti, otkloni strah od isticanja, razvijati će maštu, vježbati koncentraciju. Zavisno od cilja, koji želimo da postignemo improvizacijom, odabrat ćemo odgovarajuću metodu.

BRAIN GYM – Brain Gym temeljni je senzomotorički program edukacijske kineziologije koji uključuje 26 pokretnih aktivnosti kojima potičemo senzomotorički razvoj, senzoričku i senzomotoričku integraciju, što rezultira djelotvornim učenjem. Vježbama se podstiče integracija sistema uma i tijela, odnosno integrirano djelovanje cijeloga mozga i tijela u okvirima triju dimenzija (lateralnost, centriranja i fokusiranja).

Usklađeno funkcioniranje svih područja mozga i općenito sistema tijela i uma vodi poboljšanjima:

- opće motoričke koordinacije;
- koncentracije i pamćenja;
- čitanja, pisanja, jezičkih i matematičkih vještina;
- organizacijskih vještina
- logičkog mišljenja i razumijevanja;
- emocionalne ravnoteže;
- i smanjenju hiperaktivnosti i napetosti.

Brain Gym se može primjenjivati u svim uzrasnim skupinama, bez obzira na vrijeme i mjesto. U zavisnosti od željenog cilja primijenit ćemo odgovarajuću pokretnu aktivnost.

IGRA – Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje svakome, i djetetu i odraslome, da znanja koja mu mogu pomoći u racionalnoj, djelotvornoj i organizacijskoj akciji, nađe upravo u sebi i kroz vlastito iskustvo. Ono što je naučeno kroz igru, pamti se zauvijek, a neke rane spoznaje introjekcijom su ugrađene u sistem ponašanja i, iako ih se ne sjećamo, one i dalje utiču na naš život.

U nastavi primijeniti igre za upoznavanje, igre za bolju grupnu povezanost, igre za poticanje aktivnosti, igre kretanja i opuštanja, projektivne igre, igre za vježbanje koncentracije, igre za poticanje mašte, kreativnosti i stvaralačko rješavanje problema, igre za upoznavanje svijeta čula, te igre za rastanak. Trajanje svake igre zavisi o uzrastu sudionika, ličnom stilu rada nastavnika i trenutnom raspoloženju grupe. Preporučuje se svakom nastavniku da sam odredi vrijeme trajanja igre vodeći računa o svakoj pojedinoj grupi.

Iz navedenog slijedi da program rada treba da obuhvati sve faze rada, od osnovnog ritma do igre, kako bi postigli krajnji cilj.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Pod Muzičko - Ritmičkim stimulacijama podrazumijevaju se sve muzičke i ritmičke aktivnosti u osnovnoj specijalnoj školi, koje se organiziraju i izvode pod stručnim rukovodstvom nastavnika. Svi oblici muzičkih i ritmičkih aktivnosti podjednako su značajni za realizaciju cilja i zadataka Muzičko - Ritmičkih stimulacija.

Temelj povezanosti govora i muzike zasniva se na akustičkim vrijednostima - intonaciji, ritmu, intenzitetu, napetosti, pauzi, tempu, ali i neakustičkim - mimikom, gestom, pokretom tijela, što se znanjem i iskustvom u radu povezuje u razvojnu cjelinu.

Muzičke i ritmičke vrijednosti - ritam, melodija, dinamika, tempo i napetost, služe za korekciju glasova i skupina glasova uvodeći riječi i rečenice u ritmičke strukture. Riječi daju brojalicama čar muzike, a zvuk riječi nadomještava njihov smisao. Ritam brojalice, ako je dobro odabran, nosi glavna svojstva glasova, tako i sigurnije razlikovanje jednih glasova od drugih. Upotreba jezika ističe i razvija bitno potrebno razlikovanje glasova, slogova i riječi. Tim se putem postiže lakše prepoznavanje akustičkih oblika.

Muzičko - Ritmički postupci nisu samo u službi rehabilitacije, nego i dijagnostike. Otkrivaju funkcionalne uzroke pogrešaka, pa rehabilitatora vode njihovom otklanjanju.

Muzičke i ritmičke mogućnosti djece u rehabilitaciji odgovaraju pojedinoj životnoj dobi i utvrđuju se za svako dijete posebno. Prema dobi i stvarnom stanju pojedinog djeteta treba upotrijebiti tačno određene i odgovarajuće postupke, jer bi u protivnom moglo doći do teško popravljive rehabilitacijske štete.

Sviranje na dječijem instrumentariju u funkciji pratnje, ritmičkom kanonu ili ritmičkoj i melodijskoj improvizaciji, treba posvetiti veliku pažnju na što većem broju časova, jer će se pored razvoja interesa i potreba za kolektivnim muziciranjem, doprinijeti razvoju muzičkih sposobnosti.

Stimulacije pokretom služe, ne samo kao sredstvo motoričke korekcije već i pri korekciji artikulacije. Pokret će uvijek biti najbolja stimulacija kad ga učenik sam izvodi. Imajući to na umu pokret mora biti primjeren dobi učenika kako bi ga on mogao lahko i pravilno izvesti, jer u suprotnom slučaju, on je više štetan nego koristan.

Korekcija pjevanim glasom naglašava kako postići užitak u govoru, koji je osnovni razlog u težnji da se govori. Baš se pjevanim glasom najbolje potiče i razvija užitak koji stvara govor.

Muzičko ritmičke strukture za vokale su primarne stimulacije za glas i glasanje i tako stvaraju prvi spontani dijalog između djeteta i nastavnika. Vokali su najbolje sredstvo da djeca kroz igru stvaraju i izražavaju afektivna stanja.

Muzika, ritam i muzičko ritmički elementi, male muzičko ritmičke strukture i igre uveli su red u motorički, muzički, ritmički i govorni izraz kod djece sa oštećenjem sluha i govora. Crteži i crtanje brojalica, kao i ostali sastavni dijelovi muzičkog odgoja, poboljšali su njihovo pamćenje.

U realiziranju postavljenog cilja kao nastavni sadržaj koriste se muzička djela iz programa muzičke kulture za redovnu školu, prema izboru nastavnika, a savladavaju se putem raznovrsnih muzičko ritmičkih aktivnosti.

U nastavnom radu učenike treba podsticati pitanjima i zadacima koji odgovaraju njihovim mogućnostima i interesovanjima. Pri tome je potrebno obezbijediti punu slobodu ispoljavanja, zapažanja, mišljenja i stavova učenika u stvaralačkom rješavanju postavljenih problema u nastavi.

U procesu razvijanja ljubavi prema domovini, značajno je da se učenicima predstavlja tradicionalna narodna muzika iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine, kao i muzika koja je nastala u toku rata.

U razredima treba naizmjenično realizirati igru i obučavanje. Izbor sadržaja i dinamika usvajanja su otvoreni ovisno od mogućnosti svakog učenika, datih uvijeta i sposobnosti nastavnika. Nastavnik će kroz godišnji, mjesečni i sedmični program detaljno obraditi svaku navedenu metodu i prilagoditi je uzrastu djece.

Da bi se nastava Muzičko - Ritmičkih stimulacija mogla uspješno izvoditi, odnosno da postigne ciljeve i ostvari zadatke, škola treba da bude opremljena potrebnim auditivnim sredstvima za rad i neophodnim muzičkim instrumentima.

U realiziranju sadržaja Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba obezbijediti povezanost sa svim ostalim nastavnim predmetima, a posebno sa nastavom Bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika, te Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

MUZIČKO - RITMIČKE STIMULACIJE

IV razred

(3 časa sedmično – 105 časova godišnje)

CILJ:

Cilj Muzičko - Ritmičkih stimulacija jeste da dobrim osjećajem za ritam djeluje na razvoj ličnosti i psihomotoriku, smanjuje govorne smetnje psihofizičkog porijekla, ubrzava percepciju tjelesne sheme, smanjuje strahove, socijalizuje dijete i ublažava prejake emocionalne reakcije.

ZADACI:

- imitacijom složenog ritma sa pauzama nastaviti razvijati memoriju
- utvrditi imena Orffovog instrumentarija
- naučiti slušati prostor, razumijeti dijalog u prostoru
- postići prirodnost izgovora i njegovu potpunu čistoću
- podstaknuti djecu da sama stvaraju nova pravila igre
- osposobljavati učenike za precizno izvođenje ravnomjernih zvukova u tempu kompozicije ili slobodnoj improvizaciji
- detaljno obratiti pažnju na ispravnu artikulaciju svih glasova, tačnu intonaciju, ritam, tempo i dinamiku
- raditi na postizanju razumljivog i ugodnog dijaloga
- dalje raditi na finom razvoju makro i mikro pokreta u slobodnoj igri
- usvojiti osnovni plesni položaj
- primijeniti i detaljno se osvrnuti na analitičkom slušanju muzike
- primjenjivati kreativno izražavanje u svim oblicima rada
- primjenjivati Brain Gym
- primjenjivati igru

NASTAVNE TEME:

Program muzičko ritmičkih stimulacija treba biti povezan sa ostalim postupcima rehabilitacije, s ukupnim timskim radom kako bi se zajednički dostigao cilj rehabilitacije, dobro slušanje i govor, te potpuna društvena uključenost.

Program treba da obuhvata:

OSNOVNE RITMOVE	POKRET
RITMOVI I UDARALJKE	GIMNASTIKA I PLES
RITMOVI I PROSTOR	MUZIČKA PUTOVANJA
RITAM I INTONACIJA	MUZIČKI INSTRUMENTI
FONETSKE BROJALICE	KREATIVNO IZRAŽAVANJE
SVIRANJE I PJEVANJE	BRAIN GYM
PJEVANJE	IGRA
RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA	

PROGRAMSKI SADRŽAJ:

OSNOVNI RITMOVI – će poslužiti kao priprema za fonetske brojalice i kratke govorne strukture. Razvijati sposobnost učenika za uočavanje promjena u ritmu (dugo – kratko), tempu (brzo, sporo i umjereno) i dinamičnosti (tiho, glasno i srednje glasno). Detaljno se osvrnuti na tačnost izvođenja ritma prilikom slušanja dječijih pjesmica, izvođenja brojalice i dječijih igara (četveročetvrtinski takt). Imitacijom složenog ritma sa pauzama nastaviti razvijati memoriju.

RITMOVI I UDARALJKE – oslanjajući se na sluh prepoznati vrstu udaraljke, ritam i udaraljku, trajanje zvuka, jačinu zvuka, visinu i trajanje zvuka udaraljke. Ove vježbe su statične i potiču razvoj slušanja i mikromotorike, tj. rad ruku, nogu ili koordinaciju ruku i nogu. Utvrditi imena Orffovog instrumentarija.

RITMOVI I PROSTOR – stvaraju kod djece veliki osjećaj sigurnosti u prostoru. Svjesni su svojih mogućnosti te skladu kretanja i kretanja svoga tijela u prostoru. Naučili su slušati prostor, razumiju dijalog u prostoru i kad ne gledaju sagovornika, jer su usvojili i spoznali vrijeme.

RITAM I INTONACIJA – konstantnim korekcijama raditi na korektnoj artikulaciji svih glasova. Upotrebom pjevanja postiže se prirodnost izgovora i njegova potpuna čistoća.

FONETSKE BROJALICE – djeca trebaju razumjeti i proživjeti u ličnom muzičko – govornom izražaju, stvarajući dramsku radnju u prostoru. Sposobna su zatim i sama stvarati nova pravila igre. U takvoj igri djeca postaju učitelji stvaratelji. Važno je napomenuti da je slušanje zakon i osnovni uslov za uvođenje slušno oštećenog djeteta u svijet čujućih, kao i djece sa poteškoćama u govoru. Slušanje je uvijek prisutno od početka do kraja radnje.

SVIRANJE I PJEVANJE – koristiti instrumente sa klavijaturom (melodika, klavijatura, harmonika, klavir), čije sviranje zahtjeva najveću motoričku pripremljenost. Odabranim primjerima nastojati kod učenika razvijati memorisanje većih muzičkih cjelina, koje podrazumijeva i detaljnije poznavanje instrumenta, glasovnih i individualnih mogućnosti. Time osposobljavamo učenike za precizno izvođenje ravnomjernih zvukova u tempu kompozicije ili slobodnu improvizaciju.

PJEVANJE – utvrđivati pjesmice i usvajati nove sadržajnije i ritmički složenije. Detaljno obratiti pažnju na ispravnu artikulaciju svih glasova, tačnu intonaciju, ritam, tempo i dinamiku. Nastojati u potpunosti se osloboditi napetosti tijela.

RITAM, PJEVANJE I AKCENTUACIJA – Razvijen osjećaj ritma pridonosi bržem sticanju automatizacije pokreta kod djece, jer povećanje brzine i kvalitete pokreta istodobno smanjuje umor mozga (smanjuje se kontrola svijesti). Prilikom korekcije koristiti se promjenom napetosti i intenziteta. Kreativnost nastavnika i poznavanje dječije poezije (pjevano i govorno) u ovim će postupcima doći do potpunog izražaja. Metrika sa uspostavljenom slušnom kontrolom dat će rečenicu u kojoj će rečenični ritam, intonacija, pauza i akcentuacija biti takve kvalitete da će dijalog između slušno oštećene osobe i čujuće osobe biti razumljiv i ugodan.

POKRET – i dalje raditi na finom razvoju makro i mikro pokreta u slobodnoj igri. Za realizaciju ritma i zvuka primjenjivati spontane pokrete. Brojalice, pjesmice i dječije igre obogatiti pokretima u prostoru. Nastavnik u svom radu mora voditi računa o: vremenskim, dinamičkim, intonacijskim i artikulacijskim promjenama, kroz spontane forme dječijeg kretanja određene dobi.

GIMNASTIKA I PLES – kvalitet pokreta intenzivnije se razvija u određenim uzrasnim periodima, kada se posebno podstiče njihov razvoj prikladnim sredstvima, najčešće pristupnim i pripremnim vježbama i igrama i prirodnim oblicima kretanja. U stimulacijama primijeniti i ritmičko vježbanje sa obručem (držanje, zamasi, skokovi). Ponoviti ritmičko – plesne korake koji su savladani u vježbama na tlu. Usvojiti osnovni plesni položaj (pozicija ruku, nogu, trasasti pokreti). Primijeniti i elemente plesa sa loptom. I dalje širiti znanje o narodnoj muzičkoj tradiciji uz obradu narodnog kola po izboru nastavnika.

MUZIČKO PUTOVANJE – jeste i samo opuštanje tijela, smirivanje emocija, poticanje na razmišljanje, postizanje unutarnjeg mira, stvaranje ugodne atmosfere i otklanjanje svega što naše tijelo čini napetim. U svrhu toga potrebno je sprovesti i tjelesne vježbe za poticanje istog. Primijeniti i detaljno se osvrnuti na analitičkom slušanju muzike – metod vođenih fantazija, gdje se koriste posebno testirani muzički izvodi prilagođeni pojedincu i terapijskom cilju. Pažljivo odabrana muzika postaje komunikacijski most na osnovu kojeg se razvija odnos između učenika i nastavnika. Unutar tog odnosa učenik formira

fantaziju na osnovu slušanja određenog muzičkog izvoda, a nastavnik koristi taj materijal i oni zajedno analiziraju, pronalaze i interpretiraju prisutni problem.

MUZIČKI INSTRUMENTI – Pored Orffovog dječijeg instrumentarija, potrebno je učenicima približiti i upoznati ih sa ostalim muzičkim instrumentima. Ova metoda ima zadatak razvoj slušne precepcije, istančavanje čula dodira (putem vibracija), identifikacija i diferencijacija zvukova, prepoznavanje tempa i dinamike, kulturno osvješćivanje, te prihvatanje sebe i socijalizacije u sredinu koja ga okružuje. U toku školske godine utvrditi predhodno usvojene i predstaviti slijedeće instrumente: klarinet, fagot, oboa i saksofon.

KREATIVNO IZRAŽAVANJE – je veoma važna metoda u Muzičko - Ritmičkim stimulacijama. Potrebno je primjenjivati u svim oblicima rada (ritam, pjevanje, sviranje, ples, pokret), bez ograničenja na uzrasnu dob. Učenicima treba dati šansu da se slobodno izraze svojom kreativnošću. Improvizacija će djelovati opuštajuće na dijete, pomoći će mu da se uklopiti u sredinu, ostvari bolju grupnu povezanost, istraži i upozna svoje mogućnosti, otkloni strah od isticanja, razvijati će maštu, vježbati koncentraciju. Zavisno od cilja, koji želimo da postignemo improvizacijom, odabrat ćemo odgovarajuću metodu.

BRAIN GYM – Brain Gym temeljni je senzomotorički program edukacijske kineziologije koji uključuje 26 pokretnih aktivnosti kojima potičemo senzomotorički razvoj, senzoričku i senzomotoričku integraciju, što rezultira djelotvornim učenjem. Vježbama se podstiče integracija sistema uma i tijela, odnosno integrirano djelovanje cijeloga mozga i tijela u okvirima triju dimenzija (lateralnost, centriranja i fokusiranja).

Usklađeno funkcioniranje svih područja mozga i općenito sistema tijela i uma vodi poboljšanjima:

- opće motoričke koordinacije;
- koncentracije i pamćenja;
- čitanja, pisanja, jezičkih i matematičkih vještina;
- organizacijskih vještina
- logičkog mišljenja i razumijevanja;
- emocionalne ravnoteže;
- i smanjenju hiperaktivnosti i napetosti.

Brain Gym se može primjenjivati u svim uzrasnim skupinama, bez obzira na vrijeme i mjesto. U zavisnosti od željenog cilja primijenit ćemo odgovarajuću pokretnu aktivnost.

IGRA – Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje svakome, i djetetu i odraslome, da znanja koja mu mogu pomoći u racionalnoj, djelotvornoj i organizacijskoj akciji, nađe upravo u sebi i kroz vlastito iskustvo. Ono što je naučeno kroz igru, pamti se zauvijek, a neke rane spoznaje introjeksijom su ugrađene u sistem ponašanja i, iako ih se ne sjećamo, one i dalje utiču na naš život.

U nastavi primijeniti igre za upoznavanje, igre za bolju grupnu povezanost, igre za poticanje aktivnosti, igre kretanja i opuštanja, projektivne igre, igre za vježbanje koncentracije, igre za poticanje mašte, kreativnosti i stvaralačko rješavanje problema, igre za upoznavanje svijeta čula, te igre za rastanak. Trajanje svake igre zavisi o uzrastu sudionika, ličnom stilu rada nastavnika i trenutnom raspoloženju grupe. Preporučuje se svakom nastavniku da sam odredi vrijeme trajanja igre vodeći računa o svakoj pojedinoj grupi.

Iz navedenog slijedi da program rada treba da obuhvati sve faze rada, od osnovnog ritma do igre, kako bi postigli krajnji cilj.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Pod Muzičko - Ritmičkim stimulacijama podrazumijevaju se sve muzičke i ritmičke aktivnosti u osnovnoj specijanoj školi, koje se organiziraju i izvode pod stručnim rukovodstvom nastavnika. Svi oblici muzičkih i ritmičkih aktivnosti podjednako su značajni za realizaciju cilja i zadataka Muzičko - Ritmičkih stimulacija.

Temelj povezanosti govora i muzike zasniva se na akustičkim vrijednostima - intonaciji, ritmu, intenzitetu, napetosti, pauzi, tempu, ali i neakustičkim - mimikom, gestom, pokretom tijela, što se znanjem i iskustvom u radu povezuje u razvojnu cjelinu.

Muzičke i ritmičke vrijednosti - ritam, melodija, dinamika, tempo i napetost, služe za korekciju glasova i skupina glasova uvodeći riječi i rečenice u ritmičke strukture. Riječi daju brojalicama čar muzike, a zvuk riječi nadomještava njihov smisao. Ritam brojalice, ako je dobro odabran, nosi glavna svojstva glasova, tako i sigurnije razlikovanje jednih glasova od drugih. Upotreba jezika ističe i razvija bitno potrebno razlikovanje glasova, slogova i riječi. Tim se putem postiže lakše prepoznavanje akustičkih oblika.

Muzičko - Ritmički postupci nisu samo u službi rehabilitacije, nego i dijagnostike. Otkrivaju funkcionalne uzroke pogrešaka, pa rehabilitatora vode njihovom otklanjanju.

Muzičke i ritmičke mogućnosti djece u rehabilitaciji odgovaraju pojedinoj životnoj dobi i utvrđuju se za svako dijete posebno. Prema dobi i stvarnom stanju pojedinog djeteta treba upotrijebiti tačno određene i odgovarajuće postupke, jer bi u protivnom moglo doći do teško popravljive rehabilitacijske štete.

Sviranje na dječijem instrumentariju u funkciji pratnje, ritmičkom kanonu ili ritmičkoj i melodijskoj improvizaciji, treba posvetiti veliku pažnju na što većem broju časova, jer će se pored razvoja interesa i potreba za kolektivnim muziciranjem, doprinijeti razvoju muzičkih sposobnosti.

Stimulacije pokretom služe, ne samo kao sredstvo motoričke korekcije već i pri korekciji artikulacije. Pokret će uvijek biti najbolja stimulacija kad ga učenik sam izvodi. Imajući to na umu pokret mora biti primjeren dobi učenika kako bi ga on mogao lahko i pravilno izvesti, jer u suprotnom slučaju, on je više štetan nego koristan.

Korekcija pjevanim glasom naglašava kako postići užitak u govoru, koji je osnovni razlog u težnji da se govori. Baš se pjevanim glasom najbolje potiče i razvija užitak koji stvara govor.

Muzičko ritmičke strukture za vokale su primarne stimulacije za glas i glasanje i tako stvaraju prvi spontani dijalog između djeteta i nastavnika. Vokali su najbolje sredstvo da djeca kroz igru stvaraju i izražavaju afektivna stanja.

Muzika, ritam i muzičko ritmički elementi, male muzičko ritmičke strukture i igre uveli su red u motorički, muzički, ritmički i govorni izraz kod djece sa oštećenjem sluha i govora. Crteži i crtanje brojalica, kao i ostali sastavni dijelovi muzičkog odgoja, poboljšali su njihovo pamćenje.

U realiziranju postavljenog cilja kao nastavni sadržaj koriste se muzička djela iz programa muzičke kulture za redovnu školu, prema izboru nastavnika, a savladavaju se putem raznovrsnih muzičko ritmičkih aktivnosti.

U nastavnom radu učenike treba podsticati pitanjima i zadacima koji odgovaraju njihovim mogućnostima i interesovanjima. Pri tome je potrebno obezbijediti punu slobodu ispoljavanja, zapažanja, mišljenja i stavova učenika u stvaralačkom rješavanju postavljenih problema u nastavi.

U procesu razvijanja ljubavi prema domovini, značajno je da se učenicima predstavlja tradicionalna narodna muzika iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine, kao i muzika koja je nastala u toku rata.

U razredima treba naizmjenično realizirati igru i obučavanje. Izbor sadržaja i dinamika usvajanja su otvoreni ovisno od mogućnosti svakog učenika, datih uvijeta i sposobnosti nastavnika. Nastavnik će kroz godišnji, mjesečni i sedmični program detaljno obraditi svaku navedenu metodu i prilagoditi je uzrastu djece.

Da bi se nastava Muzičko - Ritmičkih stimulacija mogla uspješno izvoditi, odnosno da postigne ciljeve i ostvari zadatke, škola treba da bude opremljena potrebnim auditivnim sredstvima za rad i neophodnim muzičkim instrumentima.

U realiziranju sadržaja Muzičko - Ritmičkih stimulacija treba obezbijediti povezanost sa svim ostalim nastavnim predmetima, a posebno sa nastavom Bosanskog, srpskog i hrvatskog jezika, te Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

S ciljem realiziranja plana i programa nastave Muzičko - Ritmičkih stimulacija i uspostavljanja višeg kvalitativnog kontinuiteta rada, nastavu od **prvog do četvrtog razreda** osnovne škole izvodi profesor muzike sa završenom Muzičkom akademijom:

- Teoretsko-pedagoški odsjek u četverogodišnjem trajanju, VII stepen (po starom sistemu);
- Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju završen I ciklus studija najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po bolonji);
- Odsjek za muzičku teoriju pedagogiju, završen I i II ciklus studija u petogodišnjem trajanju, 300 ECTS (po bolonji);

Ukoliko postoji problem oko angažiranja stručnih kadrova, odnosno nedostatka istih, do trajnog rješenja nastavu može izvoditi profesionalni/certificirani muzikoterapeut.

Također, stručno zvanje defektolog – surdoaudiolog, može se uzeti u razmatranje samo uz dodatno adekvatno akademsko muzičko obrazovanje, koje može ispuniti zahtjeve pri realizaciji nastavnog plana i programa Muzičko – Ritmičkih stimulacija.

CENTAR ZA SLIJEPU I SLABOVIDNU DJECU I OMLADINU

Učenici Centra za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu rade po Nastavnom Planu i Programu za redovne osnovne škole, što zbog specifičnosti ove populacije djece i zbog potrebnog dužeg vremena za percipiranje i sticanje iskustva povremeno će se praviti odstupanja odnosno prilagođavanja programskih sadržaja.

Slijepi slabovidni učenici ne doživljavaju svijet na vizuelni način što otežava i produžuje vrijeme koje im je potrebno da dobiju informaciju (znanje, gradivo), shvate i usvoje. Oni nova saznanja primaju auditivno, a poslije toga taktilnom percepcijom za što trebaju više vremena od djece koja vide.

Da bi se izbjegla situacija da slijepa djeca samo verbaliziraju informacije, povećanje broja časova bi omogućilo da ova djeca iskustveno i praktično usvoje nova znanja. Kako su prisiljena da svijet koji ih okružuje prihvataju auditivno i dodirrom bilo bi idealno kada bi imali vrijeme i prostor (povećan broj časova) gdje bi mogli nesmetano da napreduju u muzici u kojoj mogu da primjene kvalitetno preostala čula.

KADROVSKI USLOVI

Nastavnik je osnovni i najznačajniji faktor odgojno-obrazovnog rada. Od njegove stručne, pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osposobljenosti, angažovanosti i kreativnosti u najvećoj mjeri zavisi uspješnost ostvarivanja svih oblika odgojno-obrazovnog rada u umjetničkim školama. Od njega se očekuje da bude dobar animator, propagator i realizator umjetničkih ostvarenja, da posjeduje visok nivo općeg obrazovanja i široku opću kulturu.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu predmeta Muzička/glazbena kultura od 3 do 9 razreda mogu izvoditi profesori muzike sa završenom Muzičkom akademijom:

- Teoretsko-pedagoški odsjek u četverogodišnjem trajanju, VII stepen (po starom sistemu);
- Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju završen I ciklus studija najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po bolonji);
- Odsjek za muzičku teoriju pedagogiju, završen I i II ciklus studija u petogodišnjem trajanju, 300 ECTS (po bolonji);

**ZAVOD ZA SPECIJALNO OBRAZOVANJE I ODGOJ DJECE
MJEDENICA**

I

**CENTAR ZA ODGOJ,OBRAZOVANJE
I REHABILITACIJU
VLADIMIR NAZOR**

**NASTAVNI PLAN ZA DEVETOGODIŠNJU OSNOVNU ŠKOLU ZA DJECU SA
SMANJENIM INTELEKTUALNIM SPOSOBNOSTIMA**

***DJECA SA LAKOM MENTALNO RETARDACIJOM I KOMBINOVANIM
SMETNJAMA***

- ***NAPREDNI NIVO***

MUZIČKI ODGOJ

(2 časa sedmično, 70 časova godišnje)

ULOGA I ZNAČAJ

Naučnici su davno utvrdili da muzika djeluje na naša najdublja osjećanja tako što suptilnim i pozitivnim vibracijama uspostavlja psihičku ravnotežu i stvara osjećanja zadovoljstva i radosti življenja. Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvoju govora, verbalne komunikacije i eventualnom blagovremenom odklanjanju teškoća u ovom području.

Muzika djeluje na naša najdublja osjećanja, uspostavlja psihičku ravnotežu, stvara osjećaj radosti i zadovoljstva. Kroz muzički odgoj djeci se poboljšava samopouzdanje, koncentracija. Ona je također jedan od vrlo bitnih elemenata za razvoj grube i fine motorike, skladnih pokreta kao i korekcija eventualnih poteškoća.

Djeca kroz aktivno muziciranje, pjevanje i sviranje na Orffovom instrumentariju podstiču dječiju kreativnost. Kao i umjetnička riječ, muzika kod djece izaziva različite doživljaje i utiče na njihovo raspoloženje i odnos prema životu. Uz slušanje muzike raditi na njihovom opuštanju, smanjivanju psihofizičkog nemira. Svako djete ima potencijala da odgovori i da se izrazi kroz muziku bez obzira na njegove poteškoće.

CILJ: nastave muzičkog odgoja je da budi, podstiče i razvija muzikalnost, interes navike i potrebe za muzikom, kao i obogaćivanje emocionalnog života učenika.

ZADACI:

- da njeguje i kultivira dječiji glas (pravilno disanje, jasan izgovor riječi,) pri individualnom i zajeničkom pjevanju
- kroz sviranje i pjevanje i aktivno muziciranje podstiču dječiju kreativnost
- da razvija muzikalnost djeteta, muzičko pamćenje i osjećaj za ritam
- da kroz individualno, grupno i kolektivno muziciranje djeca se osamostaljuju i socijaliziraju
- kroz slušanje da muzikom bude osjećaje za lijepo, opuštajuće i smirujuće
- upoznavanje i razvijanje ljubavi prema muzičkoj i kulturnoj baštini BiH i domovini
- da podstiče trajni interes i ljubav prema muzici i da vremenom postane njihova trajna potreba.

I RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

NASTAVNI SADRŽAJI:**1.VJEŽBE PRAVILNOG DISANJA****2.PJEVANJE I SVIRANJE****3.BROJALICE****4.MUZIČKE IGRE****5.SLUŠANJE MUZIKE****❖ *Vježbe pravilnog disanja***

Vježbe disanja(uzdah, izdah, pravilno disanje) kroz igru duvanje vate, balona, mirisanje cvijeća,zujanje pčela.

❖ *Pjevanje i sviranje*

Kompozicije treba da se izvode u obliku vokalnog jednoglasja (pojedinačno, grupno i u paru).Kroz pravilno pjevanje i vježbe pjevanja vokala kod djece razvijati pokretljivost govornih organa, mišiće vrata, usta i usnice.

Intonaciju treba prilagoditi glasovnim mogućnostima učenika.

Dječije pjevanje treba biti praćeno pratnjom nastavnika na nekom akordičkom instrumentu.

U toku školske godine treba obraditi najmanje **12 pjesama**.

Izbor pjesama treba pažljivo izvršiti u skladu sa intelektualnim i psihofizičkim sposobnostima učenika.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine treba obraditi **7 brojalica**.

Pomoću brojalica kod učenika treba razvijati osjećaj za uočavanjem promjena u ritmu, tempu. Instrumente dječijeg instrumentarija koristiti za pratnju brojalica, pjesama i muzičkih igara kao i u oblicima samostalnog i slobodnog izražavanja učenika.

Koristiti tijelo kao ritmičku pratnju npr.(pljeskanjem, pucketanjem prstiju, tapšanjem po koljenima, udaranjem noge o pod itd.)

❖ *Muzičke igre*

U toku školske godine treba obraditi **8 muzičkih igara** koje će svojom melodijsko-ritmičkom strukturom i tekstom pružiti mogućnost za raznovrsne pokrete. Takođe sa djecom praviti muzičke igre onomatopejskog oglašavanja životinja uz pokrete i dočaravanje te životinje.

Kroz muzičke igre kod djece razvijati sposobnost za pravilno izvođenje ravnomjernih pokreta u tempu kompozicije, promjene pokreta ili načina kretanja na odgovarajuću muzičku cjelinu, a sve s ciljem razvoja grube i fine motorike, aktivne pažnje, pamćenja i koncentracije.

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine djeca treba da se upoznaju sa **11 kompozicija**.

Slušanjem odabranih primjera iz muzičke literature domaćih i stranih autora. Djecu podsticati da svoje osjećaje i zapažanja prenesu likovno, pokretom jer time se podstiče njihova kreativnost.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Koka i pilići (St.Korunović)
2. Dobar dan-pozdravna pjesma
3. Jesen (S.Jakševac, B.Rakijaš)
4. Vjetar (A.Diklić)
5. Padaj, padaj snježiću (D.Basrak)
6. Ide mali meca (Ruska narodna)
7. Mamino kolo (Lj.Popović-A.Prelaz)
8. Ide ide patak (J. Bitenc)
9. Visibaba (St.Korunović)
10. Životinjski glasovi (Švedska)
11. Rođendanska pjesma
12. Jabučice crvena (tekst:J.J.Zmaj)

❖ *Brojalice*

1. Jutro dan večer
2. Išo medo u dućan
3. Taši taši
4. Eci peci pec
5. Voli da se mazi
6. Ja, ti, on
7. Iš, iš, iš

❖ *Muzičke igre*

1. Pjevanje vokala kroz igru
2. Kako se šta radi
3. Lijevo-desno
4. Pljesni rukama (sa eng. prevela prof.Nada Jovanović)
5. Stari medo
6. Ringe, ringe, raja
7. Proljećno kolo
8. Glava, ramena, stomak, stopala

❖ *Slušanje muzike*

1. Pačiji ples
2. Sarajevo ljubavi moja (K.Monteno)
3. Duet mačaka (G.Rossini)
4. Ples pilića u ljuskama (Modest Petrovič Musorgski)
5. Zima (A.Vivaldi)
6. Lav (K.Sans)
7. Valcer cvijeće (P.I.Čajkovski)
8. Himna BiH
9. Aska i vuk (Asim Horozić)
10. Koračnica (D.Šostaković)
11. Prvačić (Mirsad Abdagić Kike)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinica u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika,.

II RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

1.VJEŽBE PRAVILNOG DISANJA

2.PJEVANJE I SVIRANJE

3.BROJALICE

4.MUZIČKE IGRE

5.SLUŠANJE MUZIKE

❖ *Vježbe pravilnog disanja*

Vježbe disanja(uzdah, izdah, pravilno disanje) kroz igru duvanje vate, balona, blok fauta.

❖ *Pjevanje i sviranje*

Kompozicije treba da se izvode u obliku vokalnog jednoglasja (pojedinačno, grupno i u paru).

U toku školske godine treba obraditi **najmanje 12 pjesama**.

Prilikom učenja pjesama po sluhu posebnu pažnju treba posvetiti razvoju i kultivisanju dječijeg glasa, pravilnom disanju, artikulaciji, formiranju vokala i pravilno izgovaranje glasova. Uz pjevanje mogu se izvoditi pokreti u cilju oponašanja radnji iz saržaja pjesme.

Dječije pjevanje treba bti praćeno pratnjom nastavnika na nekom akordičkom instrumentu.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine treba obraditi **7 brojalica**.

Pomoću brojalica kod učenika treba razvijati osjećaj za uočavanjem promjena u ritmu i tempu.Instrumente dječijeg instrumentarija koristiti za pratnju brojalica, pjesama i muzičkih igara kao i u oblicima samostalnog i slobodnog izražavanja učenika.

Koristiti tijelo kao ritmičku pratnju npr.(pljeskanjem, pucketanjem prstiju, tapšanjem po koljenima, udaranjem noge o pod itd.)

❖ *Muzičke igre*

U toku školske godine treba obraditi **8 muzičkih igara** koje će svojom melodijsko-ritmičkom strukturom i tekstom pružiti mogućnost za raznovrsne pokrete. Kroz muzičke igre kod djece razvijati sposobnost za pravilno izvođenje ravnomjernih pokreta u tempu kompozicije, promjene pokreta ili načina kretanja na odgovarajuću muzičku cjelinu, a sve s ciljem razvoja grube i fine motorike, aktivne pažnje, pamćenja.

Ne treba insistirati na sasvim pravilnim pokretima dovoljno će biti da kod djece razvijemo interes i želju za izvođenjem ove igre .

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine djeca treba da se upoznaju sa **11 kompozicija**.

U drugom razredu djecu treba već polako i nenametljivo upoznavati zvuke koje stvara glas (govor-pjevanje), odrediti jačine zvuka (glasno, tiho)

Kroz slušanje sticati iskustva u slušnom razlikovanju (ljudski glasova, muzičkih instrumenata). Navikavati učenike na pažljivo slušanje muzike.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Pjesma o konjiću (B.Stančić)
2. Visibaba (iz zbirke St.Korunovića)
3. Đak veseljak (tekst: Z. Badrov, muzika: R.Hodžić)
3. Bijela roda (S.Korunović)
4. Hodavka (Narodno kolo)
5. Stiže jesen (N.Hiba N.Vukomanović)
6. Leptirova uspavanka (D.Ognjanović)
7. Meda miška
8. Patka, pljusak i stari gusak (tekst:G.Vitez, muzika: D.Basrak)
9. Ja kupih jednu koku malu (Jajce)
10. Pozdrav novome danu (Vladimir Tomerlin)
11. Pade snježak (Staniša Korunović)

❖ *Brojalice*

1. Ko,ko,da (R.Mikić)
2. Jedna vrana
3. Trči zeko
4. En ten tini
5. Boc boc iglicama
6. Lastavice gdje si bila
7. Šiš šiš šiš

❖ Muzičke igre

1. Zeko pleše (tekst: Staša Jelić i muzika: N.Vukomanović)
2. Ruke (N.Vukomanović)
3. Mak
4. Tašun, tašun tanana
5. Ide maca oko tebe
6. Čvorak čvorak (tekst iz zbirke B.Rakijaša)
7. U šumici zeko
8. Kad si sretan(Šveska)

❖ Slušanje muzike

1. Zaleđena česma (K.Monteno)
2. Veseli seljak (R.Schmman)
3. Mali zoo (Josip Magdić)
4. Bosno moja
5. Labud (C.Saint-Saens)
6. Zvončići zvončići (Zagrebački mališani)
7. Uspavanka (Mozart)
8. Jesen (A.Vivaldi)
9. Klokani(C.S.Saens)
10. Turki marš (W.A.Mozart)
11. Carstvo u drugarstvu (Branko Kockica)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinica u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika.

III RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

1.VJEŽBE PRAVILNOG DISANJA

2.PJEVANJE I SVIRANJE

3.BROJALICE

4.MUZIČKE IGRE

5.SLUŠANJE MUZIKE

❖ *Vježbe pravilnog disanja*

Vježbe disanja(uzdah, izdah, pravično disanje) kroz igru duvanje vate, balona, blok fauta

❖ *Pjevanje i sviranje*

Kompozicije treba da se izvode u obliku vokalnog jednoglasja (pojedinačno, grupno i u paru). Prilikom učenja pjesama po sluhu posebnu pažnju treba posvetiti razvoju i kultivisanju dječijeg glasa, pravilnom disanju, artikulaciji, formiranju vokala i pravilno izgovaranje glasova.

Dječije pjevanje treba biti praćeno pratnjom nastavnika na nekom akordićkom instrumentu.

U toku školske godine treba obraditi **najmanje 12 pjesama**.

Izbor pjesama treba pažljivo izvršiti u skladu sa intelektualnim i psihofizićkim sposobnostima ućenika.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine treba obraditi **8 brojalica**.

Pomoću brojalica kod ućenika treba razvijati osjećaj za uočavanjem promjena u ritmu i tempu.

Instrumente dječijeg instrumentarija koristiti za pratnju brojalica, pjesama i muzićkih igara kao i u oblicima samostalnog i slobodnog izražavanja ućenika.Koristiti tijelo kao ritmićku pratnju npr.(pljeskanjem, pucketanjem prstiju, tapšanjem po koljenima, udaranjem noge o pod itd.)Ućenicima dati mogućnost za izmišljanje malih ritamskih cjelina ostvarenih neutralnim slogom, govorom, spontano izgovorenim skupinama glasova, udaraljka za razvoj dječije mašte i kreativnosti.

❖ *Muzičke igre*

U toku školske godine treba obraditi **6 muzičkih igara** koje će svojom melodijsko-ritmičkom strukturom i tekstom pružiti mogućnost za raznovrsne pokrete, kao i oponašanje zvukova neposrednog okoliša spontanom ili dogovorenim improvizacijom. Izvoditi jednostavne ritmičke i plesne korake.

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine djeca treba da se upoznaju sa **13 kompozicija**.

Slušanjem odabranih primjera iz muzičke literature domaćih i stranih autora učenici treba da prepoznaju tempo (brz-spor), trajanje (kratko-dugo).

Prilikom slušanja djeci treba omogućiti da se emotivno i slobodno izraze na način koji vole i koji ih čine opuštenim, relaksirajućim (crtežom, pokretom, mimikom).

Učenike treba osposobljavati da prepoznaju kompozicije koje su ranije slušali na osnovu karakterističnog odlomka.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Imali smo pile (V. Tomerlin)
2. Čestitka majčici (Josip Kaplan)
3. Proljetna pjesma (Staniša Korutunović)
4. Semafor (muzika: Asim Korozić)
5. Moja baka (I. Gregović)
6. Kruška, jabuka, šljiva (narodna iz Hrvatske)
7. Imamo učiteljicu (S. Bostandžić)
8. Zaplovi barka (Zlatka Gragošević)
9. Tramvaj (N. Vukanović)
10. Satić kuca tika taka (Zlatko Špoljak)
11. Novogodišnja pjesma (Petar Stupel)
12. Igrajmo se svi (Melisa Salihović-Ibrahimbegović)

❖ *Brojalice*

1. Kiša, kiša
2. Jedna koka žuta
3. Mijau, mijau, mačke
4. Kiša pala na travicu
5. Pusti pužu rogove
6. Mala maca bježi
7. Nikolica meca
8. Bježi zeka

❖ *Muzičke igre*

1. Proljetno kolo
2. Ruke meni bato daj (Njemačka)
3. Trčimo za suncem
4. Hoki poki
5. Draga sestro (Austrija)
6. Jež (N.Hiba)

❖ *Slušanje muzike*

1. Sanjarenje (Robert Schuman)
2. Želja (F.Chopin)
3. Zeko i potočić (B.Mihaljević)
4. Pijanisti (Camille Saint-Saens)
5. Magarac (Camille Saint-Saens)
6. Proljeće (Antonio Vivaldi)
7. Ja volim Sarajevo(muzika:S.Olujić, tekst: V.Milošević)
8. Divlji jahači (Šuman)
9. Manuet (L.Bokerini)
10. Gle igre li krasne (W.A.Mozart)
11. Zelen lišće goru kiti (Narodna)
12. Braću ne donose rode (A.Korać)
13. Razbolje se lisica (Kolibri)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika.

IV RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

1.PJEVANJE I SVIRANJE

2.BROJALICE

3.MUZIČKE IGRE

4.SLUŠANJE MUZIKE

❖ *Pjevanje i sviranje*

Kompozicije treba da se izvode u obliku vokalnog jednoglasja (pojedinačno, grupno i u paru).

U toku školske godine treba obraditi **najmanje 14 pjesama**.

Izbor pjesama treba pažljivo izvršiti u skladu sa intelektualnim i psihofizičkim sposobnostima učenika.

Prilikom učenja pjesama po sluhu posebnu pažnju treba posvetiti razvoju i kultivisanju dječijeg glasa, pravilnom disanju, artikulaciji, formiranju vokala i pravilno izgovaranje glasova kao i povećavanju opsega glasa.

Dječije pjevanje treba biti praćeno pratnjom nastavnika na nekom akordičkom instrumentu.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine treba obraditi **5 brojalica**.

Učenici uz brojalicu treba da sviraju na dečjim ritmičkim instrumentima (bubanj, zvečke, štapići, triangl, čineli). Takođe mogu napraviti i sami od raznih materijala (praznih kartonskih, drvenih ili plastičnih kutija)

Pomoću brojalica kod učenika treba razvijati osjećaj za metričke vrijednosti (teško-lako), mjeru (dvodjelnu), i trajanje tonova (dugo-kratko) sve kroz igru i nenametljivo.

Instrumente dječijeg instrumentarija koristiti za pratnju brojalica, pjesama i muzičkih igara kao i u oblicima samostalnog i slobodnog izražavanja učenika.

Koristiti tijelo kao ritmičku pratnju npr.(pljeskanjem, pucketanjem prstiju, tapšanjem po koljenima, udaranjem noge o pod itd.)

❖ *Muzičke igre*

U toku školske godine treba obraditi **6 muzičkih igara**.

Kroz izvođenje muzičkih igara kod djece treba razvijati sposobnost doživljavanja, oplemenjivanja pokreta i da pokretima izražavaju muziku.

Izvoditi jednostavne ritmičke i plesne korake prilagođene djeci četvrtog razreda.

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine djeca treba da se upoznaju sa **12 kompozicija**.

Učenike treba što više navikavati za pažljivim slušanjem muzike. Kompozicije birati da su što više prihvatljiva uzrastu djece i da se kroz slušanje što ljepše i kreativnije izraze, opuste i relaksiraju.

U ovom razredu treba se postepeno uvoditi slušanje i upoznavanje sa pričama ilustrovane muzikom čiji su literarni sadržaji učenicima poznati. U ovim pričama u kojima se likovi prikazani kroz muzički primjer, učenici treba da uoče koji glas, ritam, instrument dočaravaju određeni lik iz priče.

Slušanjem odabranih primjera iz muzičke literature domaćih i stranih autora učenici trebaju da prepozna tempo, dinamiku i karakter kompozicije.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Maestral (Josip Stamač)
2. Dva i dva su četiri
3. Na kiši (P. Korunović)
4. Avantura maloga Jugu (P. Bergamo)
5. Svemirac (Refik Hodžić)
6. Plava uspavanka (Marija Matanović)
7. Jesenka (V. Stojanov)
8. Rođendan u šumi (tekst: N.K. Hadžić, muzika: R. Hodžić)
9. Mrav (A. Vučer)
10. Mali đaćki valcer (N. Hercigonja)
11. Djeda Mraz (M. Meršnik)
12. Štamparska greška
13. Šala, šala, šalica (Ajka Kolaković)
14. Vjetar (N. Vukomanović)

❖ *Brojalice*

1. Leti leti ptičica
2. Skače vabac u kolu
3. Mišu mišu mišiću
4. Ako pođeš negdje va
5. Pčela

❖ Muzičke igre

1. Igralica
2. Klackalica
3. Brzjav
4. Muzikaš
5. Pačiji ples
6. Kolariću paniću

❖ Slušanje muzike

1. Kad bi svi (A.dedić)
2. Desilo se preključe (M.Milić)
3. Vidjeh čudo
4. Ples sa sabljama (A.Hačaturjan)
5. Ljeto (A.Vivaldi)
6. Amsej Paka Poan (A.Mušanović)
7. Iznad duge (Čarobnjak iz Oza)
8. Sretna Nova godina (Arsen Dedić)
9. Kornjača, slon (C.Saint Saens)
10. Ples šećerne vile i ruski ples (P.I.Čajkovski)
11. Pjesma sedam patuljaka (iz filma Snjeguljica)
12. Bumbarov let (N.R.Korsakov)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika.

V RAZRED
(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

1. PJEVANJE I SVIRANJE

2. MUZIČKE IGRE

3. BROJALICE

4. SLUŠANJE MUZIKE

❖ *Pjevanje i sviranje*

Pjevanjem i sviranjem treba u toku školske godine **obraditi 14 pjesama**.

Pjevanje po sluhu jednoglasnih dječijih pjesama, tradicionalnih narodnih napjeva i djela umjetničke muzike iz BiH i svijeta koje trebaju biti prilagođene umnim i psihofizičkim sposobnostima učenika. Tradicionalne narodne napjeve povezivati sa informacijama o funkciji pojedinih napjeva i običaja.

Predložene pjesme treba da odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju da su interesantne i bliske djeci petog razreda.

Nastojati da interpretacija odgovara karakteru kompozicije. Pjesme treba da se izvode uz instrumentalnu pratnju nekog akordičkog instrumenta, kao i uz pratnju dječijeg instrumentarija.

Mjesečni izbor pjesama tematski povezivati i praviti korelacije sa drugim predmetima.

❖ *Muzičke igre*

U toku školske godine učenici treba da obrade **5 muzičkih igara/plesa**.

Muzičke igre treba da budu: didaktičke, igre sa pevanjem, igre uz instrumentalnu pratnju, male muzičke dramatizacije. Učenici treba da se kroz muzičke igre i plesove upoznaju sa svjetskom i narodnom tradicijom.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine obraditi **5 brojalica**.

Osjećaj za mjeru i ritam razvijati kroz ritmičke igre i brojalice. Treba da budu u mjeri dvočetvrtinskog i četveročetvrtinskog takta.

Upoznati se sa notnim vrijednostima cijela, polovina i četvrtina. Svi primjeri treba da se savladaju kroz razne kreativne i zanimljive načine da što lakše usvoje notne vrijednosti. Obavezno na neki vizuelni način (note u obliku cvijetova, kišobrana) kako bi djeca imala osjećaj za trajanje duže i kraće.

Savladati ritmički tok neutralnim slogom i tekstom, i uz pratnju na Orffovom instrumentariju. Učenici uz brojalicu treba da sviraju na dečjim ritmičkim instrumentima. Sa djecom praviti i svirati na improvizovanim instrumentima od najrazličitijih materijala (praznih kartonskih, drvenih ili plastičnih kutija, flaša, čaša..) Koristiti tijelo kao ritmičku

pratnju npr.(pljeskanjem, pucketanjem prstiju, tapšanjem po koljenima, udaranjem noge o pod itd.)

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine učenici treba da se upoznaju sa **14kompozicija**.

Kroz slušanje učenici treba da se upoznaju sa osnovnim informacijama o životu i dijelu kompozitora.

U program su uvrštena i narodna muzička tradicija sevdalinke koje treba da se prikažu učenicima kroz različite interpretacije kako bi djeci bile što prihvatljivije i zanimljivije. Takođe kroz slušane primjere zvučno i vizuelno djecu upoznati sa vrstama horova (muški, ženski i mješoviti), kao i zvučno razlikovanje solo od horskog pjevanja. Prilikom slušanja učenicima treba osmisliti da se kreativno i slobodno likovno izraze.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Jagoda Baštovanka (Edin Pandur)
2. Čičak (stihovi: R. Balaban, muzika: J. Marić)
3. Molimo za finu tišinu (Aleksandar Korać)
4. Saonice male Sanje (Josip Kaplan)
5. Djeca i skakavci (Josip Magdić)
6. Osmijeh majke (muzika: S. Mihaljnac, arr. V. Krajtmajer)
7. Prvi maj (Milan Jelićanin)
8. S one strane Jajca (zapis: V. Krajtmajer)
9. Lovac Ranko (Vera Makjanić)
10. Osvanu dan (kanon)
11. Pozvao je maj (M. Meršnik)
12. Bosa Mara (Narodna)
13. Pijetao i sat (stihovi: A. Semanić, muzika: R. Hodžić)
14. Jesen (M. Meršnik)

❖ *Muzičke igre*

1. Pleši, pleši (Slovačka narodna)
2. Na slovo (pjesma iz Engleske)
3. Pokraj peći
4. Izgubljeno pile (V. Tomorlin)
5. Jestel ikad čuli to (Slavonija)

❖ *Brojalica*

1. Maco, maco mala
2. Sjela baba u balon
3. Jedna mačka živa
4. Al je ovaj miki lep
5. Maslačak

❖ *Slušanje muzike*

1. Dvoboj (Asim Horozić)
2. Preludij (C.Deussy)
3. Barkarola (J.Offenbach)
4. Uz jutarnju šetnju (A.Smailović)
5. Dvanaest varijacija u C-duru (W.A.Mozart)
6. Kad bi svi ljudi na svijetu (Arsen Dedić)
7. Stara rijeko (J.Kern)
8. Došlo pismo iz Bosne (narodna)
9. Mali crnac pleše (Debsy)
10. Labudovo jezero (P.I.Čajkovski)
11. Zvijezda tjera mjeseca (obraa R.Arnautović)
12. Šeharzada I stav(N.R.Korakov)
13. Zemljo moja (K.Monteno)
14. Tamburice (Stevan Mokranjac)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika

VI RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

1.PJEVANJE I SVIRANJE

2.MUZIČKE IGRE

3.BROJALICE

4.NARODNA MUZIČKA TRADICIJA

5.SLUŠANJE MUZIKE

❖ *Pjevanje i sviranje*

U šestom razredu treba u toku školske godine obraditi **14 pjesama** .

Pjevanje po sluhu jednoglasnih dječijih pjesama, tradicionalnih narodnih napjeva i djela umjetničke muzike iz BiH i svijeta koje trebaju biti prilagođene umnim i psihofizičkim sposobnostima učenika.

Predložene pjesme treba da odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju da su interesantne i bliske djeci šestog razreda.Pjesme treba pjevati lijepo, izražajno, jasno izgovarati tekst.Pjesme treba da se izvode uz instrumentalnu pratnju nastavnika na nekom od akordičkih instrumenta.

❖ *Muzičke igre*

Djeca u šestom razredu trebaju naučiti najmanje **5 muzičkih igara/plesa**.

U ovom razredu djeca se upoznaju sa muzičkim igrama koje nemaju više karakter oponašanja , već su složenije , dinamičnije sa većim pokretima i poznatom koreografijom.

❖ *Brojalice*

U toku školske godine obraditi najmanje **5 brojalica** koje su dječija igra , a istovremeno dječije tradicionalno stvaralaštvo.Kroz brojalice i ritmičke igre uvježbati note po trajanju koje smo već radili u petom razredu cijela, polovina, četvrtina i upoznati se sa osminom kao i sa pauzama.

Kao i u predhodnom razredu treba vizuelno prikazati notne vrijednosti na neki određen i zanimljiv način.

Brojalice se mogu izvoditi i kombinacijama metoda demonstracije (nastavnik) i imitacije(djeca), kao i igra pitanje-odgovor.

Uz sve to treba kod djece podsticati muzičku kreativnost kroz improvizacije na dostupnim instrumentima

❖ *Narodna muzička tradicija*

Djecu treba upoznati sa tradicionalnim *idiofonim* instrumentima (klepetalo , fuk, čegrtaljka i kreja).Pri slušanju narodnih pjesama ili narodnih igara učenike upoznati sa nepoznatim riječima i dati osnovne informacije o tradicionalnim narodnim običajima, nošnjama i instrumentima.

❖ *Slušanje muzike*

U toku školske godine učenici treba da se upoznaju sa **15 kompozicija**.

Slušanjem učenike treba upoznati i informisati o osnovnim karakteristikama muzičkih instrumenata-*udaraljki* od prvobitne zajednice.

Takođe kroz slušanje učenici treba da se upoznaju sa osnovnim informacijama o životu i dijelu kompozitora, s tim što treba voditi računa o postupnosti i nenametljivom opterećivanjima muzičkom terminologijom.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Vozi me konjiću (muzika:P.Kutnjak, tekst:N.Pavić)
2. Zbogom ptice (Elin Pelin)
3. Tebi majko misli lete (narodna)
4. Ne žuri tata, ne žuri mama (Ajka Kolaković, tekst: Ismet Bekrić)
5. Bez aprila (G.tartalja, N Vukomanović)
6. Zakleo se bumbar (R.Vasić, M.Šouc)
7. Dječija srca
8. Pahuljice (Hristo Nedjalkov)
9. Na livadi (M.Milojević)
10. Školsko zvono (D.Basrak)
11. Kad ja pođoh na Benbašu
12. Lako je prutu (Dragan Laković-Laka)
13. Glasići nam tiho bruje-kanon
14. Tetkino, tetkino (stihovi: Enes Kišević, muzika: Enver Kišević)

❖ *Muzičke igre*

1. Zan iz Abedina (Libija)
2. Računanje (V.Đorđević)
3. Lindo
4. Anterija
5. Baka Mara (S.Korunović)

❖ *Brojalice*

1. Štuka, štuku pojela
2. Dinaj, dinaj
3. 1,2,3,4,5
4. Mladi kovač
5. Eglen beglen

❖ *Slušanje muzike*

1. Anonimus „Skarazula,Marazula"
2. Rodila se nota (M.Salihović-Ibrahimbegović)
3. U Budimu gradu (S.S.Mokranjac)
4. Žute dunje (narodna)
5. Balet Kreko oraščić (P.I.Čajkovski)
6. Kraljevski marš lavova (Camille Saint Saens)
7. Uspavanka –Hasanaginica (Asim Horzić)
8. Afrički ples
9. Ples pastira (P.I.Čajkovski)
10. Can-can (galop)J.Offenbach
11. Meditacija s Benbaše (M.Jeličanin)
12. Sarajevo Zoi 84 (M.Fetahović)
13. Bolero (Moris Ravel)
14. Tradicionalna igra iz Bocvane
15. Simfonijska poema (Rihard Straus)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalice muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika

VII RAZRED
(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:

- 1.PJEVANJE I SVIRANJE**
- 2. OSNOVE MUZIČKE PISMENOSTI**
- 3.MUZIČKE IGRE**
- 4.BROJALICE**
- 5.NARODNA MUZIČKA TRADICIJA**
- 6.SLUŠANJE MUZIKE**

❖ *Pjevanje i sviranje*

Pjevanjem i sviranjem treba u toku školske godine obraditi najmanje **15 pjesama**.

Djeca i dalje uče pjesme po sluhu, prvenstveno uz pjevanje nastavnika i slušanje tonskog zapisa.

Prilikom pjevanje jednoglasnih dječijih, narodnih i umjetničkih pjesama potrebno je i dalje voditi i posvećivati pažnju pravilnom disanju, dikciji, artikulaciji i povećanju opsega glasa. Pjesme treba da su što interesantnije i prilagođenije djeci sedmog razreda. Djecu podsticati da što više ispoljavaju svoju kreativnost kroz primjenu novih muzičkih znanja u izradi pratnje i aranžmana, kao i sviranju na Orffovom ritmičkim i melodijskim instrumentima.

❖ *Muzičke igre*

Učenje muzičkih igara kroz plesove, učenici treba da se upoznaju sa narodnom tradicijom BiH kao i tradicijama drugih zemalja. U sedmom razredu učenici trebaju da se upoznaju sa **4 muzičke igre** kroz ples. Potrebno je naučiti prvo pjesmu (ako je u pitanju muzička igra sa pjevanjem), pa zatim učiti pravila igre kroz ples, pokreta i na kraju igru izvesti u cjelini.

❖ *Brojalice*

U sedmom razredu treba obraditi najmanje **5 brojalica**.

Osjećaj za mjeru i ritam razvijati kroz ritmičke vježbe i brojalice.

Osim dvočetvrtinskog, tročetvrtinskog i četveročetvrtinskog uvesti i promjene mjere. Kao i u predhodnom razredu treba vizuelno prikazati notne vrijednosti na neki određen i zanimljiv način.

Kao ritmičku pratnju koristiti sve više i različitijih instrumenata Orffovog instrumentarija, takođe dati osnovne informacije vezano za taj instrument (kako se zove, od čega je napravljen, kako se pravilno svira taj instrument)

Sviranje može da posluži kao nadogranja i mogućnost afirmiranja za djecu koja imaju poteškoća u govoru (nerazvijen govor, mali opseg glasa, nerazvijeni govorni organi).

❖ *Narodna muzička tradicija*

Učenike treba upoznati sa tradicionalnim *membrafonim* instrumentima (bubanj, bubnjić-doboš, bubanj na đerdinu, talambas, def). Posebnu pažnju posvetiti upoznavanju osnovnih karakteristika pojedinih folklornih regiona BiH (napjevi i njihova funkcija, instrumenti i običaji). Koreografija narodnih kola i igara imaju utvrđene figure i kretnje, te je potrebno djecu upoznati sa njihovim pravilima.

❖ *Slušanje muzike*

U ponuđenim primjerima za slušanje učenici će uočavati razliku u karakteru muzike, tonskim bojama instrumenata, prepoznaće izvođačke sastave. Učenici treba da se upoznaju sa **12 kompozicija**, s tim da u sedmom razredu treba akcenat staviti na žičane instrumente. Vizuelnim i slušnim prikazom učenicima dati osnovne informacije o instrumentima, načinom kako se dobiva zvuk, glavne karakteristike o instrumentu i grupi u koju oni spadaju. Slušanjem muzike treba da se upoznaju sa različitim žanrovima domaćih i stranih autora. Odabrane kompozicije slušati u cjelini ali po potrebi i selektivno. Prilikom slušanja učenicima treba osmisliti da se kreativno i slobodno izraze (likovno, literarno i kroz pokret).

Nastavni sadržaj:

❖ **Pjevanje i sviranje**

1. Šaputanje (Nikola Hercigonja)
2. Simpatija (Ajla Kolaković)
3. Jesenja pošta (N.Vukomanović)
4. Hajde dušo da ašikujemo (narodna)
5. Zimska pjesma (J.Lulić)
6. Kako je divna (stihovi: M.Kovačević, muzika: J.Marić)
7. Ispraćaj zime (N.A.Rimski-Korsakov)
8. April (N.Vukomanović)
9. Majski valcer (M. Dragutinović)
10. Prijatelj (Belkisa Vehabović)
11. Trepeljika trepetala (narodna)
12. Cazin grade (Narodna)
13. Džo banana (M.Subota)
14. Mir
15. Rugalica

❖ *Brojalice*

1. Pokraj vode
2. Žari, žari, žar
3. Puž, muž
4. Tara, tara, tačke
5. Trešnjice

❖ *Muzičke igre*

1. Rep o četki
2. Paun pase
3. Poskakuša
4. Havanagila

❖ *Slušanje muzike*

1. Uspavanka (sefardska)
2. Zlokotlokrp (Duško Radović)
3. Uspomena na Alhambru (Francisko Tarega)
4. Picikato polka (Johan Strauss)
5. Asturias (Isak Albeniz)
6. Violinski koncert u D-duru (Paganini)
7. Varijacije za gudački kvartet (J.Marić)
8. Tajnovite prepreke (Francois Couperin)
9. Muzika za kraljevski vatromet (G.F.Handel)
10. Black cat White cat (primjer za kontrabas)
11. Preludi Cello svita br1 (J.S.Bach)
12. Valcer cvijeća (P.I.Čajkovski)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojlica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika

VIII RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:**1.PJEVANJE I SVIRANJE****2.OSNOVE MUZIČKE PISMENOSTI****3.MUZIČKE IGRE****4.BROJALICE****5.NARODNA MUZIČKA TRADICIJA****6.SLUŠANJE MUZIKE***❖ Pjevanje i sviranje*

Pjevanjem i sviranjem treba u toku školske godine obraditi **15 pjesama** .

Pjevanje po sluhu jenoglasnih dječijh pjesama, tradicionalnih narodnih napjeva i djela umjetničke muzike iz BiH i svijeta koje trebaju biti prilagođene umnim i psihofizičkim sposobnostima učenika.

Predložene pjesme treba da odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju da su interesantne i bliske djeci osmog razreda.

U osmom razredu učenike treba postupno i nenametljivo upoznati sa notnim stanom, violinskim ključem i C-dur ljestvicom .

Note trebaju da se uče po principu jedna nota jedna boja. Sa učenicima treba napraviti papirnu klavijaturu kao pomagalo za vježbanje sviranja kod kuće.

Na času treba što više organizovati sviranje kratkih i najjednostavnijih pjesmica na klaviru ili nekom drugom instrumentu, zavisno od njihovih psiho-fizičkih sposobnosti.

Kao i u predhodnim razredima treba težiti izražajnom lijepom pjevanju. Pjesme treba da se izvode uz nastavnikovu instrumentalnu pratnju na nekom akordičkom instrumentu.

❖ Muzičke igre

U toku školske godine učenici treba da nauče **4 muzičke igre/plesa**.Učenici treba da se kroz muzičke igre i plesove upoznaju sa svjetskom narodnom tradicijom.

Zahtjevnije i složenije igre koje zahtjevaju veće napore pri usvajanju, djeca se mogu podjeliti u dvije grupe, od kojih jedni pjevaju, a drugi izvode pokrete.

❖ Brojalice

U osmom razredu treba obraditi najmanje **4 brojalica**.

One u ovom razredu spadaju u racionalne i iracionalne brojalice, čiji ritam pomaže razvoju muzikalnosti djeteta.Brojalice treba da su pogodne za dalje uvježbavanje i imenovanju nota po trajanju, ritamskog govora, podjela jedinice mjere na dva dijela.Kao i u predhodnom razredu treba vizuelno prikazati notne vrijednosti na neki određen i zanimljiv način.

Sviranje može da posluži kao nadogranja i mogućnost afirmiranja za djecu koja imaju poteškoća u govoru (nerazvijen govor, mali opseg glasa, nerazvijeni govorni organi) .

❖ *Narodna muzička tradicija*

Učenike treba upoznati sa tradicionalnim *aerofonim* instrumentima (jednojka , dvojnica, diple i zurne).Posebnu pažnju posvetiti upoznavanju osnovnih karakteristika pojedinih folklornih regiona BiH (napjevi i njihova funkcija, instrumenti i običaji).

❖ *Slušanje muzike:*

Slušanjem muzike djeca upoznaju se sa kompozicijama domaćih i stranih autora.Potrebno je u toku godine obraditi najmanje **14kompozicija**.U ovom razredu učenici osim slušno treba da se i vizuelno upoznaju sa duvačkim instrumentima.

Nastavnik treba instrument pokazati uživo, video prezentacijom ili na slici instrument koji se obrađuje.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Balon (pjesma iz Italije)
2. Najbolja mama na svijetu (A.Korač)
3. Ljestvica (Ella B.)
4. Pred Senkinom kućom(Starogradska)
5. Tri put čao, čao čao (Ajla Kolaković)
6. Mjesec (pjesma iz Japan)
7. Leti ptica-kanon
8. Nek svud ljubav sja (pjesma iz Belgije)
9. Kišobran za dvoje (Đelo Jusić)
10. Au što je škola zgodna (Lj.Ršumović)
11. Čežnja za proljećem (W.A.Mozart)
12. Zelen lišće goru kiti (narodna)
13. Pokraj grada Sarajeva (narodna)
14. Novogodišnja pjesma
15. Tri ciklame (muzika: R.Hodžić, stihovi: N.K.Hadžić)

❖ *Muzičke igre*

1. Treskavica sitna (narodna)
2. Grličica proso brala
3. Bela bimba (Italija)
4. Čaj Čiro (Slavonija)

❖ **Brojalice:**

1. Tri
2. Guče siva grlica
3. Tužibaba reza
4. Prešo Petar

❖ **Slušanje muzike:**

1. Koncert za klarinet i orkestar (K.M.Veber)
2. Refleks za flautu, klarinet, violinu, klavir, udaraljke (Jasmin Osmić)
3. Stanica podlugovi (muz:K.Kovač)
4. Koncert za obou i duvače u c-molu (D.Čimaroza)
5. Koncert za trubu i orkestar u Es-duru (J.Haydn)
6. Ples sa sabljama (A.Hačaturjan)
7. Fantazija za dvije flaute (Asim Horozić)
8. Dunavski valovi (J.Ivanović)
9. Čarobna frula arija Kraljica noći i Papagena i Papagene (W.A.Mozart)
10. Orkestarska svita br.2 (Badineri)
11. Opera Aida (Đ.Verdi)
12. Vltava (B.Smeten)
13. Meditacija opere Thais (J.Massenet)
14. Mjuzikl Jalta-jalta (A.Kabiljo)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika.

IX RAZRED

(2časa sedmično - 70 godišnje)

PROGRAMSKI SADRŽAJI:**1.PJEVANJE I SVIRANJE****2.MUZIČKE IGRE****3.BROJALICE****4.NARODNA MUZIČKA TRADICIJA****5.SLUŠANJE MUZIKE***❖ Pjevanje i sviranje*

Pjevanjem i sviranjem treba u toku školske godine obraditi **15 pjesama**.

U ovom razredu učenici treba da se upoznaju što više sa pjesama iz zemalja regije, najbližeg okruženja i drugih zemalja kao i pjesme različitih žanrova koje trebaju biti prilagođene psihofizičkom stanju učenika.

Predložene pjesme treba da odgovaraju opsegu dječijeg glasa, a po sadržaju da su interesantne i bliske djeci devetog razreda. Pratlja nastavnika uz neki od akordičkih instrumenata treba da bude neizostavna. Učenici u ovom razredu treba da nauče svirati jednostavne pjesme na klaviru po metodi nota-boja.

Za kraj školske godine napraviti mali koncert na kojem će sva djeca uzeti učešće i odsvirati po jednu kratku kompoziciju na nekom instrumentu (klavir, blok flauta, melodika, harmonika).

❖ Muzičke igre

U toku školske godine učenici treba da nauče **4 muzičke igre/plesa**. Učenici treba da se kroz muzičke igre i plesove upoznaju sa svjetskom narodnom tradicijom, kao i sa narodnom tradicijom iz BiH.

❖ Brojalice

U ovom razredu učenike treba zainteresovati da sami sastavljaju nove brojalice, razbrajalice i sl. U devetom razredu treba naučiti najmanje **4 brojalice**.

Posvetiti što više pažnje za maštovitijim načinima interpretacije složenijih brojalica sa i bez instrumentalne pratnje.

Ritmovi su složeniji, a česta je i promjena mjere iz dvodjelne u trodjelnu četverodjelnu mjeru, te druge kombinacije.

Uvesti i upoznati se sa podjelom jedinice brojanja na tri dijela – triola.

Kao i u predhodnom razredu treba vizuelno prikazati notne vrijednosti na neki određen i zanimljiv način.

❖ *Narodna muzička tradicija*

U devetom razredu učenici treba da se upoznaju sa tradicionalnim narodnim *kordofonim* instrumentima (gusle , lirica, saz, šargija, bozuk)

Pažnju posvetiti upoznavanju osnovnih karakteristika pojedinih folklornih regiona BiH (napjevi i njihova funkcija, instrumenti i običaji).

❖ *Slušanje muzike:*

U toku školske godine učenici treba da se upoznaju sa **15kompozicija**.

Kroz slušanje odabranih djela djeca će upoznati instrumente sa tipkama (vizelno i zvučno).

Treba dati učenicima osnovne informacije o instrumentima koje slušaju, način na koji se sviraju i neke bitne karakteristike za taj instrument.

Potrebno je tokom godine obraditi sve kompozicije uvrštene u program sa težištem na umjetničko-doživljanoj komponenti i sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrijednostima budu sve jasnije izraženi u program su uvrštene vokalne, instrumentalne i vokalno-instrumentalne kompozicije.

Kroz slušanje učenici treba da se upoznaju sa osnovnim informacijama o životu i dijelu kompozitora kao i razne anegdote vezane za život kompozitora.U slušanje muzike treba i uvrstiti pjesme i kompozicije domaćih autora.

Nastavni sadržaj:

❖ *Pjevanje i sviranje*

1. Emina (stihovi A.Šantić)
2. Oj,jesenske duge noći (Sremska)
3. Moj dilbere (narodna)
4. Pahuljice (stihovi:N.K.Hadžić)
5. Blijedi mjesec (narodna iz Hrvatske)
6. Ruža (P.F.Silcher)
7. Gdje je onaj cvijetak žuti (G.B.Pergolesi)
8. Biljana platno beleše (narodna Makedonska)
9. Đela Fato,đela zlato (narodna)
10. Samo pjesma, samo smijeh
11. Hajdemo sad zajedno
12. Jer ljubav je ..
13. Osmi mart (M.Barošević)
14. Pravo prijateljstvo (Austrija)
15. Hajde dušo da ašikujemo

❖ *Muzičke igre*

1. Adlešičko kolo
2. Makedonsko devojče (Jonce Hristovski)
3. Šota
4. Grk Zorb

❖ *Brojalice*

1. Okum pokum
2. Ela bela
3. Padaj, padaj kišice
4. Pipalica pipala

❖ *Slušanje muzike*

1. Tri minijature (E.Derbenko)
2. Kapija (A.Horozić)
3. Preludij i fuga d-mol (J.S.Bach)
4. Sa pastirima iz zbirke Dvije impresije (A.Smailović)
5. Kalinka (Larinov Rusija)
6. Češki ples u g-molu (Dvorzak)
7. Kraj tanana šadrvana(narodna)
8. Arabeska (C.Debussy)
9. Yesterday (J.Lennon)
10. Brazil
11. Čardaš (D.V.Monty)
12. Podmoskovske večeri (M.Solovjev)
13. Danas sam ok (Dino Merlin)
14. Menuet (Luidi Bokerini)
15. Koncert za klavir i orkestar br.1 (P.I.Čajkovski)

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinki u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika

UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Prije početka nastave muzičkog odgoja u nižim razredima, nastavnik bi trebao napraviti kartice na kojima stoje oznake za (slušanje muzike, pjevanje, sviranje, igranje) da bi djeca već na početku časa znali da je to čas slušanja, pjevanja ili sviranja.

Djeci treba pjesmice, muzičke igre i brojalice vizuelno podkrepiti kako bi što bolje i na što lakši način razumjeli i naučili pjesmu. Izbjegavati monotoniju pri ponavljanju pjesama tako što će mo dodavati instrumentalnu pratnju, udaraljka, govorom tijela, kao i raznim oblicima rada (frontalni, po grupama, u paru i individualno).

Brojalice treba takođe vizuelno prikazati na tabli ili kroz razne nastavne listove na kojima su note ispisane u obliku nekog simbola, kao i zavisno od njihove dužine trajanja i simbole prilagoditi (npr. cijela nota-veliki cvijet, dok četvrtina – manji, dvije osmine- dva mala cvijata pod kišobranom itd.)

Učenje nota po bojama je metoda koja će pomoći učenicima da savladaju osnove muzičke pismenosti kako bi mogli sa lakoćom izvesti melodije na nekom instrumentu, a sve sa ciljem razvoj njegovog samopouzdanja i volje za dalji rad.

Sa učenicima završnih razreda napraviti završni koncert na kojem će svako dijete po svojim mogućnostima nešto odsvirati, otpjevati ili zaplesati zavisno od djetetovih mogućnosti.

Djecu treba što više motivisati buditi u njima dječiji interes i želju za učenjem novih pjesama, upoznavanjem sa što većim brojem različitih instrumenata, narodnim običajima, narodnim instrumentima..)

KADROVSKI USLOVI

Nastavnik je osnovni i najznačajniji faktor odgojno-obrazovnog rada. Od njegove stručne, pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osposobljenosti, angažovanosti i kreativnosti u najvećoj mjeri zavisi uspješnost ostvarivanja svih oblika odgojno-obrazovnog rada u specijalnim školama. Od njega se očekuje da bude dobar animator, propagator i realizator umjetničkih ostvarenja, da posjeduje visok nivo općeg obrazovanja i široku opću kulturu.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu predmeta **Muzičkog odgoja od V-IX** mogu izvoditi

- profesori Muzičke kulture i teoretskih predmeta –Nastavnički fakultet
- diplomirani Muzički pedagog-Muzička akademija
Profesori muzike sa završenom Muzičkom akademijom:
- Teoretsko-pedagoški odsjek u četverogodišnjem trajanju, VII stepen (po starom sistemu);
- Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju završen I ciklus studija najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po bolonji);
- Odsjek za muzičku teoriju pedagogiju, završen I i II ciklus studija u petogodišnjem trajanju, 300 ECTS (po bolonji);

**NASTAVNI PLAN ZA DEVETOGODIŠNJU OSNOVNU ŠKOLU ZA DJECU SA
SMANJENIM
INTELEKTUALNIM SPOSOBNOSTIMA**

***DJECA I OMLADINA SA UMJERENOM I TEŽOM MENTALNOM
RETARDACIJOM***

OSNOVNI NIVO

Sarajevo, april 2016. godine.

MUZIČKO IZRAŽAVANJE **(1 čas sedmično, 35 časova godišnje)**

I NIVO

ULOGA I ZNAČAJ

Muzičko izražavanje kod djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom predstavlja veoma važnu sponu u kompletnoj socijalizaciji. Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvoju govora i verbalne komunikacije i eventualnom otklanjanju teškoća. Takođe, jedan je od značajnih elemenata razvoja motorike i skladnih pokreta. Muzika je jedan od ključnih faktora u emocionalnom razvoju djeteta jer omogućava izražavanje i doživljavanje emocija. Pored individualnog izražavanja ona najprirodnije uspostavlja odnose i relacije u grupi.

CILJ

Cilj nastave muzičkog izražavanja, kao oblika kreativnosti, za djecu sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom je buđenje interesa, pozitivnih stavova, navika i potreba za muzikom, kao i obogaćivanje rječnika i emocionalnog života učenika.

ZADACI

Kod populacije djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom muzika predstavlja važno sredstvo komunikacije, putem koje ukoliko ne govore uspostavljaju kontakt sa svojom okolinom.

Zadaci su:

- razvoj motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- ohrabrivanje preverbalne vokalizacije,
- razvijanje motorne koordinacije gornjih i donjih ekstremiteta po ritmu,
- razvoj lateralizacije,
- razvoj sposobnosti slušanja i lokalizacije zvuka,
- razvijanje sposobnosti slušanja sa koordinacijom oko – ruka,
- razvijanje sposobnosti koncentracije,
- razvoj svijesti o sebi,
- prepoznavanje različitih dijelova tijela i razvijanje selfa,
- razvijanje samopovjerenja,
- razvijanje taktilne spretnosti,
- razvijanje samokontrole,

- razvijanje socijalnih vještina,
- razvijanje grupne kooperacije.

Takođe, značajna je i primjena instrumenata koji su podijeljeni u nekoliko grupa:

Tjelesni instrumenti tj. naše tijelo sa njegovim mogućnostima ekspresije (npr. fonatorni aparat, ruke, prsti, bedra, stopala, grudni koš i dr.).

Kreirani instrumenti (npr. drvo, kamenčići, ljuske oraha, različiti predmeti iz svakodnevne primjene).

Orffov instrumentarij.

Klasični instrumenti (klavir, žičani instrumenti, duvački, udaraljke i dr.).

OČEKIVANI REZULTATI

Očekivani rezultati u okviru izražavanja za djecu sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom su:

- interes za zvukove i muziku,
- razlikovanje zvukova iz prirode i oponašanje,
- uz pomoć naučene pjesmice i brojalice,
- razvijanje bolje motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- prepoznavanje različitih dijelova i razvijanje selfa,
- prepoznavanje brojalica, melodija pjesmica i ranije slušanih kompozicija i povezivanje sa različitim aktivnostima u toku dana.

SADRŽAJ

Zvukovni elementi, vježbe tišine, oponašanje domaćih životinja, originalne brojalice uz pljeskanje, udaranje štapićima, razbrojavanje pokreta i hodanje, Orffov instrumentarij i improvizovani instrumenti koje djeca sama izrađuju (plastične kutije u koje su prethodno sami stavljali zrnevlje, kamenčiće i dr.).

SADRŽAJ I NIVO

❖ **Brojalice**

1. En ten tini
2. Eci peci pec
3. Boc boc iglicama

❖ **Dječije pjesmice**

1. Ovako se ruke peru
2. Maca i miš
3. Kad si sretan
4. Na udaraljka uz pjevanje ili izbrojavanje uvodi se ritam naučenih brojlica i pjesmica.
5. Igre uz muziku:
6. «Muzika za spavanje»
7. «Muzika za relaksaciju»
8. «Kad si sretan»
9. «Putovanje vozom»

❖ **Slušanje muzike**

Postepeno slušanje pjevanja voditelja, razvijanje interesa i sposobnosti primanja doživljavanja muzike, razvijanja muzičkog pamćenja.

Djeca ovog uzrasta tokom godine treba da nauče **5 – 7 pjesmica**. Voditelj bira one pjesmice koje se odlikuju raznolikim ali čvrstim ritmom sa jednostavnom melodijom bez čestih promjena tonaliteta, bez skokova i većih intervala, sa tekstom koji odgovara njihovim sposobnostima.

Slušanjem muzike i priča uz muziku učenici počinju uočavati i raspoznavati zvukove različitih instrumenata. Slušaju se odabrana djela u skladu sa interesima i shvaćanjem učenika.

❖ **Muzičko stvaralaštvo**

Spontane improvizacije uz muziku, zajedničko muziciranje na udaraljka.

Proizvodnja zvuka na različitim sredstvima (drvenim, metalnim, staklenim) i proizvodnja zvukova rukama (pljeskanje, pucketanje prstima i dr.).

Muzičke igre uz pokrete.

MUZIČKO IZRAŽAVANJE **(1 čas sedmično, 35 časova godišnje)**

II NIVO

ULOGA I ZNAČAJ

Muzičko izražavanje kod djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom predstavlja veoma važnu sponu u kompletnoj socijalizaciji. Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvojugovora i verbalne komunikacije i eventualnom otklanjanju teškoća. Takođe, jedan je od značajnih elemenata razvoja motorike i skladnih pokreta. Muzika je jedan od ključnih faktora u emocionalnom razvoju djeteta jer omogućava izražavanje i doživljavanje emocija. Pored individualnog izražavanja ona najprirodnije uspostavlja odnose i relacije u grupi.

CILJ

Cilj nastave muzičkog izražavanja, kao oblika kreativnosti, za djecu sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom je buđenje interesa, pozitivnih stavova, navika i potreba za muzikom, kao i obogaćivanje rječnika i emocionalnog života učenika.

ZADACI

Kod populacije djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom muzika predstavlja važno sredstvo komunikacije, putem koje ukoliko ne govore uspostavljaju kontakt sa svojom okolinom.

Zadaci su:

- razvoj motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- ohrabrivanje preverbalne vokalizacije,
- razvijanje motorne koordinacije gornjih i donjih ekstremiteta po ritmu,
- razvoj lateralizacije,
- razvoj sposobnosti slušanja i lokalizacije zvuka,
- razvijanje sposobnosti slušanja sa koordinacijom oko – ruka,
- razvijanje sposobnosti koncentracije,
- razvoj svijesti o sebi,
- prepoznavanje različitih dijelova tijela i razvijanje selfa,
- razvijanje samopovjerenja,
- razvijanje taktilne spretnosti,
- razvijanje samokontrole,

- razvijanje socijalnih vještina,
- razvijanje grupne kooperacije.

Takođe, značajna je i primjena instrumenata koji su podijeljeni u nekoliko grupa:

Tjelesni instrumenti tj. naše tijelo sa njegovim mogućnostima ekspresije (npr. fonatorni aparat, ruke, prsti, bedra, stopala, grudni koš i dr.).

Kreirani instrumenti (npr. drvo, kamenčići, ljuske oraha, različiti predmeti iz svakodnevne primjene).

Orffov instrumentarij.

Klasični instrumenti (klavir, žičani instrumenti, duvački, udaraljke i dr.).

OČEKIVANI REZULTATI

Očekivani rezultati u okviru izražavanja za djecu sa umjerenom i težom mentalnom

retardacijom su:

- interes za zvukove i muziku,
- razlikovanje zvukova iz prirode i oponašanje,
- uz pomoć naučene pjesmice i brojalice,
- razvijanje bolje motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- prepoznavanje različitih dijelova i razvijanje selfa,
- prepoznavanje brojalica, melodija pjesmica i ranije slušanih kompozicija i povezivanje sarazličitim aktivnostila u toku dana.

SADRŽAJ

Zvukovni elementi, vježbe tišine, oponašanje domaćih životinja, originalne brojalice uzpljeskanje, udaranje štapićima, razbrojavanje pokreta i hodanje, Orffov instrumentarij i improvizovani instrumenti koje djeca sama izrađuju (plastične kutije u koje su prethodno samistavljali zrnevlje, kamenčiće i dr.

SADRŽAJ II NIVO

❖ *Dječije pjesmice*

1. Poš o medo u dućan
2. Ringe raja
3. Prste ima ruka svaka
4. Kad si sretan
5. U šumici zeko
6. Pjesma o konjiću

Na udaraljka uz pjevanje ili izbrojavanje uvodi se ritam naučenih brojlica i pjesmica. Slušanjem muzike i priča uz muziku učenici počinju uočavati i raspoznavati zvukoverazličitih instrumenata. Slušaju se odabrana djela u skladu sa interesima i shvaćanjem učenika.

❖ *Muzičko stvaralaštvo*

Spontane improvizacije uz muziku, zajedničko muziciranje na udaraljka.

Proizvodnja zvuka na različitim sredstvima (drvenim, metalnim, staklenim) i proizvodnja zvukovarukama (pljeskanje, pucketanje prstima i dr.).

Muzičke igre uz pokret.

Praćenje naučenih pjesmica udaraljka.

Izmišljanje pokreta uz muziku.

❖ *Priče uz muziku*

1. Crvenkapica
2. Ivica i Marica
3. Vuk i 7 kozlića

Izvođenje određenih radnji i praćenje priče udaraljka i pokretima tijela. Igre – folklor – narodne igre.

MUZIČKO IZRAŽAVANJE **(1 čas sedmično, 35 časova godišnje)**

III NIVO

ULOGA I ZNAČAJ

Muzičko izražavanje kod djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom predstavlja veoma važnu sponu u kompletnoj socijalizaciji. Muzika je jedan od ključnih elemenata u razvoju govora i verbalne komunikacije i eventualnom otklanjanju teškoća. Takođe, jedan je od značajnih elemenata razvoja motorike i skladnih pokreta. Muzika je jedan od ključnih faktora u emocionalnom razvoju djeteta jer omogućava izražavanje i doživljavanje emocija. Pored individualnog izražavanja ona najprirodnije uspostavlja odnose i relacije u grupi.

CILJ

Cilj nastave muzičkog izražavanja, kao oblika kreativnosti, za djecu sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom je buđenje interesa, pozitivnih stavova, navika i potreba za muzikom, kao i obogaćivanje rječnika i emocionalnog života učenika.

ZADACI

Kod populacije djece sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom muzika predstavlja važno sredstvo komunikacije, putem koje ukoliko ne govore uspostavljaju kontakt sa svojom okolinom.

Zadaci su:

- razvoj motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- ohrabrivanje preverbalne vokalizacije,
- razvijanje motorne koordinacije gornjih i donjih ekstremiteta po ritmu,
- razvoj lateralizacije,
- razvoj sposobnosti slušanja i lokalizacije zvuka,
- razvijanje sposobnosti slušanja sa koordinacijom oko – ruka,
- razvijanje sposobnosti koncentracije,
- razvoj svijesti o sebi,
- prepoznavanje različitih dijelova tijela i razvijanje selfa,
- razvijanje samopovjerenja,
- razvijanje taktilne spretnosti,
- razvijanje samokontrole,
- razvijanje socijalnih vještina,

- razvijanje grupne kooperacije.

Takođe, značajna je i primjena instrumenata koji su podijeljeni u nekoliko grupa:

Tjelesni instrumenti tj. naše tijelo sa njegovim mogućnostima ekspresije (npr. fonatorni aparat, ruke, prsti, bedra, stopala, grudni koš i dr.).

Kreirani instrumenti (npr. drvo, kamenčići, ljuske oraha, različiti predmeti iz svakodnevnice primjene).

Orffov instrumentarij

Klasični instrumenti (klavir, žičani instrumenti, duvački, udaraljke i dr.).

OČEKIVANI REZULTATI

Očekivani rezultati u okviru izražavanja za djecu sa umjerenom i težom mentalnom retardacijom su:

- interes za zvukove i muziku,
- razlikovanje zvukova iz prirode i oponašanje,
- uz pomoć naučene pjesmice i brojalice,
- razvijanje bolje motorne kontrole,
- poboljšanje sposobnosti relaksacije,
- prepoznavanje različitih dijelova i razvijanje selfa,
- prepoznavanje brojalica, melodija pjesmica i ranije slušanih kompozicija i povezivanje sa različitim aktivnostima u toku dana.

SADRŽAJ

Zvukovni elementi, vježbe tišine, oponašanje domaćih životinja, originalne brojalice uz pljeskanje, udaranje štapićima, razbrojavanje pokreta i hodanje, Orffov instrumentarij i improvizovani instrumenti koje djeca sama izrađuju (plastične kutije u koje su prethodno samistavljali zrnavlje, kamenčiće i dr.).

SADRŽAJ III NIVO

❖ *Pjevanje i sviranje*

Pjevanje pjesama po sluhu – dječije pjesme, sevdalinke, zabavne pjesme

Ritamska improvizacija uz pjesmu.

Spontane improvizacije melodija na stihove dječijih pjesama, kreiranje pokreta uz muziku.

Uz pratnju pjevati odgovarajuće pjesme.

Oponašanje ritamskih obrazaca na udaraljakama.

Sviranje u manjim grupama (sviranje istog ili tako da svaka grupa izvodi svoju ritamsku dionicu)

Dinamika kroz pjesme: tiho – glasno

❖ *Slušanje muzike*

Slušanje pjesama koje su u vezi sa sadržajima obrađivanih nastavnih područja, tradicionalnih – narodnih, popularne i klasične muzike.

Igre

Folklor

Narodne igre

Plesovi

❖ *Muzičko stvaralaštvo*

Spontane improvizacije uz muziku, zajedničko muziciranje na udaraljka.

Proizvodnja zvuka na različitim sredstvima (drvenim, metalnim, staklenim) i proizvodnja zvukova rukama (pljeskanje, pucketanje prstima i dr.).

Muzičke igre uz pokret.

Praćenje naučenih pjesmica i brojalica udaraljka.

Izmišljanje pokreta uz muziku.

NAPOMENA:

Izbor pjesama, brojalica muzičkih igara i muzike za slušanje treba pažljivo izvršiti uz mogućnost promjene nastavnih jedinica u zavisnosti od intelektualnih i psihofizičkih sposobnosti učenika.

KADROVSKI USLOVI

Nastavnik je osnovni i najznačajniji faktor odgojno-obrazovnog rada. Od njegove stručne, pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osposobljenosti, angažovanosti i kreativnosti u najvećoj mjeri zavisi uspješnost ostvarivanja svih oblika odgojno-obrazovnog rada u umjetničkim školama. Od njega se očekuje da bude dobar animator, propagator i realizator umjetničkih ostvarenja, da posjeduje visok nivo općeg obrazovanja i široku opću kulturu.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu predmeta **Muzičkog izražavanja –II i III NIVO** mogu izvoditi

- profesori Muzičke kulture i teoretskih predmeta –Nastavnički fakultet
- diplomirani Muzički pedagog-Muzička akademija
Profesori muzike sa završenom Muzičkom akademijom:
- Teoretsko-pedagoški odsjek u četverogodišnjem trajanju, VII stepen (po starom sistemu);
- Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju završen I ciklus studija najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po bolonji);
- Odsjek za muzičku teoriju pedagogiju, završen I i II ciklus studija u petogodišnjem trajanju, 300 ECTS (po bolonji);

SKUPNO MUZICIRANJE

(4 časa sedmično)

Cilj skupnog muziciranja je formiranje muzičkih sposobnosti učenika, upoznati ih sa vrijednim muzičkim djelima domaće i strane literature te pripremiti i osposobiti ih za da kroz izvođenje, svoje individualne sposobnosti dovede u funkciju kolektivnog rada i odgovornosti u cilju socijaliziranja i humaniziranja i razvijanja muzičkih sposobnosti do njihovih krajnjih muzičkih sposobnosti.

Jedan od ciljeva skupnog muziciranja u osnovnim školama je i kulturna i javna djelatnost koja predstavlja rezime cjelokupnog odgojno – obrazovnog rada škole. Učenici kroz muzičke aktivnosti u horu i orkestru se osposobljavaju za izvođenje programa pred publikom, programi kulturne i javne djelatnosti škole služe za verifikaciju postignutih rezultata rada učenika, nastavnika i škole u cjelini. Kulturna i javna djelatnost organizira se u obliku i javnih priredbi, koncerata, festivala, takmičenja i drugih manifestacija, a realizira se kontinuirano od početka do kraja školske godine u skladu sa godišnjim programom rada škole.

HOR

(2 časa sedmično)

Ciljevi i zadaci nastave hora u osnovnim školama su:

- razvijanje sluha, muzikalnosti, ritma i smisla za zajedničko pjevanje,
- razvijanje elemenata pjevačke tehnike, disanja, impostacije vokala (postavljanje tona), vokalizacija (upjevanje), dikcija, artikulacija, fraziranje i drugih elemenata interpretacije,
- njegovanje umjetničke horske literature domaćih i stranih autora,
- razvijanje estetskih osjećaja i spoznaja o muzičkim stilovima,
- razvijanje interesa i ljubavi za njegovanje kulturne baštine naroda BiH
- primjena stečenih znanja u javnim nastupima u obliku i javnih priredbi, koncerata, festivala, takmičenja i drugih manifestacija u školi i drugim ustanovama .

Literatura za horsko pjevanje treba da sadrži:

- kompozicije iz svih muzičkih stilova, kako bi se učenici upoznali sa osnovnim karakteristikama stila koji se obrađuje ,
- primjere narodne muzičke tradicije BiH

Literaturu odabira nastavnik u kojoj se nalaze narodne melodije u umjetničkoj obradi, dječije pjesme, domaćih i stranih autora folklornog i umjetničkog sadržaja kompozicija "a capella", sa pratnjom klavira, drugih solističkih instrumenata .

ORKESTAR (2 časa sedmično)

Ciljevi i zadaci nastave orkestra u osnovnim školama su:

- formiranje navike i razvijanje smisla za skupno muziciranje,
- razvijanje muzičkog ukusa i ljubavi prema muzičkim ostvarenjima raznih stilskih pravaca,
- razvijanje osjećaja odgovornosti pojedinca kao člana kolektiva i kolektiva kao cjeline.

Orkestri u osnovnim škola se se formiraju prema mogućnostima učenika i zastupljenošću instrumenata u školi. U skladu s tim, nastavnik odabira literatura se odnosi na pojedine grupe instrumenata za kulturne i javne djelatnost koje predstavlja rezime cjelokupnog odgojno – obrazovnog rada škole.

METODIČKE UPUTE

Hor i orkestar treba formirati od učenika od 4 do 9 razreda. Broj i vrstu horova, orkestara škola utvrđuje godišnjim programom rada, vodeći računa da što veći broj učenika budu obuhvaćeni nastavom skupnog muziciranja.

Rad sa horom, orkestrom, treba da bude sistematski, kontinuirani i usmjereni na stalnom izgrađivanju smisla za zajedničko muziciranje i osjećanje pripadnosti cjelini sa kojom se izvodi muzičko djelo. Da bi se to postiglo, treba izvršiti izbor muzičkih djela koja će se izvoditi u toku školske godine, a prema uzrastu i tehničkim mogućnostima iz navedene literature nastavnik će odabrati djela koja najviše odgovaraju vrsti i sastavu hora i orkestra vršeći neophodna prilagođavanja ili transkripcije prema potrebi.

Od posebnog značaja je dobro odabran program, koji treba da bude kvalitetan i za učenike koristan i zanimljiv.

KADROVSKI USLOVI

Nastavnik je osnovni i najznačajniji faktor odgojno-obrazovnog rada. Od njegove stručne, pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke osposobljenosti, angažovanosti i kreativnosti u najvećoj mjeri zavisi uspješnost ostvarivanja svih oblika odgojno-obrazovnog rada u školama. Od njega se očekuje da bude dobar animator, propagator i realizator umjetničkih ostvarenja, da posjeduje visok nivo općeg obrazovana i široku opću kulturu.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu predmeta **Skupno muziciranje** mogu izvoditi

- profesori Muzičke kulture i teoretskih predmeta –Nastavnički fakultet
  - diplomirani Muzički pedagog-Muzička akademija
- Profesori muzike sa završenom Muzičkom akademijom:
- Teoretsko-pedagoški odsjek u četverogodišnjem trajanju, VII stepen (po starom sistemu);
  - Odsjek za muzičku teoriju i pedagogiju završen I ciklus studija najmanje u četverogodišnjem trajanju, 240 ECTS (po bolonji);
  - Odsjek za muzičku teoriju pedagogiju, završen I i II ciklus studija u petogodišnjem trajanju, 300 ECTS (po bolonji);

ŠKOLA U BOLNICI

Učenici Škole u bolnici rade po Nastavnom Planu i Programu za redovne osnovne škole, s tim što zbog specifičnosti ove populacije djece i zbog potrebnog dužeg vremena za percipiranje i sticanje iskustva, zbog bolesti, povremeno će se praviti odstupanja odnosno prilagođavanja programskih sadržaja.

Predmet Muzička/Glazbena kultura od IV-IX rareda

2 časa sedmično izvode nast./prof.Muzičke /Glazbene kulture

SADRŽAJ

Uvod i značaj muz./glaz. kulture.....	1
Cilj i zadaci.....	2
Plan i program odgojno obrazovnog rada u rehabilitaciji djece sa slušnim i govornim poteškoćama	
➤ Muzičko-ritmičke stimulacije.....	3
Plan i program rada za slijepu i slabovidnu djecu i omladinu	
➤ Muzička /glazbena kultura.....	28
Nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu za djecu sa smanjenim intelektualnim sposobnostima	
➤ Muzički odgoj.....	29
➤ Muzičko izražavanje.....	59
Skupno muziciranje	
➤ Hor.....	69
➤ Orkestar.....	70
Škola u bolnici	
➤ Muzička/Glazbena kultura.....	71